ANALÝZA SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI V OLOMOUCKÉM KRAJI

Olomoucký kraj

80000DŮVODŮ

OBSAH

IKONOGRAFICKÉ SHRNUTÍ 4
MANAŽERSKÉ SHRNUTÍ 5
KLÍČOVÁ DOPORUČENÍ 6
1. ÚVOD 8
1.1. Vznik studie 8
1.2. Zdroje dat a metody výzkumu 8
1.3. Datové omezení 9
1. AKTIVITY OLOMOUCKÉHO KRAJE V PÉČI O OHROŽENÉ DĚTI 11
2. OHROŽENÉ DĚTI V OLOMOUCKÉM KRAJI 12
2.1. Socioekonomická situace v Olomouckém kraji 12
2.2. Odhad velikosti cílové skupiny ohrožených dětí 21
2.3. Vymezení cílové skupiny ohrožených dětí 23
2.4. Děti v péči OSPOD 27
2.5. Děti v ústavní péči 32
3. KLÍČOVÉ POTŘEBY OHROŽENÝCH DĚTÍ A JEJICH RODIN 37
4. POSKYTOVANÉ SLUŽBY PRO OHROŽENÉ DĚTI V OLOMOUCKÉM KRAJI 40
4.1. Přehled nabízených sociálních služeb pro cílovou skupinu děti v kraji podle ORP 40
4.2. Chybějící kapacity v sociálních službách 42
4.3. Střediska výchovné péče v Olomouckém kraji 46
5. FINANČNÍ A KAPACITNÍ ZDROJE VYBRANÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB 47
6. VÝZVY K ŘEŠENÍ V SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI V KRAJI 48
6.1. Výzvy v oblasti systémových řešení 48
6.2. Výzvy v oblasti posílení rodin a prevence 51
6.3. Výzvy v oblasti péče o děti umístěné mimo vlastní rodinu 53
7. DOPORUČENÍ 54
7.1. Doporučení pro krajský úřad 54
7.2. Doporučení pro obce 59
7.3. Doporučení pro poskytovatele služeb 60
7.4. Doporučení pro pobytové služby 60
8. ZÁVĚR 62
9. PŘÍLOHY 63
9.1. Seznam zkratek 63
9.2. Přehled nabízených sociálních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v Olomouckém kraji 64
9.3. Použité zdroje 79

Poděkování

Autorky analýzy děkují všem dětem, rodičům a poskytovatelům služeb a pracovníkům OSPOD v kraji za jejich spolupráci a sdílení názorů a zkušeností.

Zpracovatelky: Alena Svobodová (včetně sběru dat), Eva Němcová (včetně datové analýzy)

Editorka: Barbora Křižanová

IKONOGRAFICKÉ SHRNUTÍ

Analýza systému péče o ohrožené děti v Olomouckém kraji (OK) žije zde trvale 120 tisíc dětí ve věku od 0 do 18 let

VÝCHOZÍ SITUACE V OK:

18 000 dětí ohroženo zanedbáním či špatným zacházením

BYTOVÁ NOUZE DĚTÍ:

1 800 dětí žije v bytové nouzi

OSPOD A OHROŽENÉ DĚTI:

6 400 evidovaný počet případů OM

ODEBRANÉ DĚTI Z RODIN:

Přibližně 260 dětí ročně

HLAVNÍ DŮVODY:

Zanedbání výchovy dítěte

Jiné překážky na straně rodičů

Týrání dítěte

Zneužívání dítěte

DOPORUČENÍ ANALÝZY:

Nastavit Strategii systému péče o ohrožené děti

Zaměřit se na preventivní služby

Nastavit jednotný systém včasné identifikace

Nastavit multidisciplinární spolupráci

MANAŽERSKÉ SHRNUTÍ

Olomoucký kraj (OK) patří mezi kraje s velkými vnitřními rozdíly a geografickou rozdrobeností. V ORP Jeseník, Přerov, Šternberk a Šumperk je výrazně vyšší počet sociálně vyloučených osob a s tím související riziko vyšší míry odebírání dětí z ohrožených rodin než v ostatních ORP Olomouckého kraje.

Mezi nejčastější identifikované příčiny odebírání dětí z ohrožených rodin patří:

- ⇒ Nevyhovující bydlení
- ⇒ Finanční problémy, chudoba, dluhy, finanční negramotnost
- ⇒ Nedostatečně rozvinuté rodičovské kompetence, přenos generačního traumatu, výchovné problémy dětí

V Olomouckém kraji žije přibližně 120 tisíc dětí, z toho osm tisíc dětí je ohroženo zanedbáním a 5,5 tisíce dětí může vykazovat rysy náročného chování (obě tyto skupiny se mohou překrývat).[1] Z těchto dětí se část dostane do péče OSPOD a je vykazována v ročních výkazech Olomouckého kraje. V roce 2023 bylo v evidenci OSPOD Olomouckého kraje přibližně šest tisíc případů (jde však i o děti, které jsou řešeny v rámci kolizního opatrovnictví a dalších agend OSPOD).

V roce 2023 bylo v kraji z rodiny odebráno více než 250 dětí. OSPOD v Olomouckém kraji dlouhodobě odebírá děti z rodinného prostředí nejčastěji z důvodu zanedbání jejich péče. Zároveň je však důležité říct, že míra výskytu CAN je v kraji stejná jako v ostatních krajích ČR.[2]

Olomoucký kraj patří mezi kraje s vyšší mírou odebírání dětí z rodin, s tím souvisí i vyšší naplněnost zařízení ústavní péče v kraji (ZDVOP, dětské domovy).

Náročnou situaci kraj zná a snaží se jí čelit navyšováním kapacit zejména preventivních sociálních služeb (které však v méně dostupných oblastech stále nestačí) a nastavením multidisciplinární spolupráce s klíčovými aktéry (vzdělávacími institucemi, policií, pediatry, nemocnicemi, poskytovateli sociálních služeb). Kraj v současnosti realizuje meziresortní projekty založené na spolupráci sociálního, školského a zdravotního odboru.

Jednotliví aktéři systému péče o ohrožené děti – krajský úřad, OSPOD, neziskové organizace – se shodují na potřebě zlepšit životní podmínky ohrožených rodin. Akcentují nutnost podpory formou preventivních aktivit (odborné poradenství, SASRD, NDZM i činnosti OSPOD a sociálních pracovníků ORP).

[1] Zdroj: Upraveno pro Olomoucký kraj – viz kapitolu 3, vlastní výpočet, vycházíme ze studií:
https://cosiv.cz/cs/2021/10/14/ace-study-jak-negativni-zkusenosti-v-detstvi-ovlivnuji-nas-dalsi-zivot
[1]https://www.8000duvodu.cz/blog/zprava-o-stavu-pece-o-ohrozene-deti-v-cr-v-roce-2023-prevence-ohrozeni-ditete-stale-achillovou-patou
[2] Viz kapitolu 3

KLÍČOVÁ DOPORUČENÍ

Vypracovat strategii systému péče o ohrožené děti

Doporučujeme kraji vypracovat strategii systému péče o ohrožené děti. Tuto strategii je možné vytvořit společně i pro cílovou skupinu dětí s postižením. Strategie by měla popsat směřování rozvoje systému péče v kraji a sloužit jako podklad pro konkrétní akční plány.[3]

Zřídit koordinační orgán kraje v oblasti péče o ohrožené děti

Doporučujeme kraji zřídit koordinační orgán v této oblasti. Orgán slouží nejenom ke koordinaci aktivit kraje v této oblasti, ale je jakýmsi pomyslnou dozorující institucí v tom, zda kraj v oblasti ohrožených dětí dodržuje směr, který si nastolil. Bude orgánem, jenž bude odpovědný za naplňování strategie systému péče o ohrožené děti. Bude navrhovat situace, které jsou v kraji k řešení, přijímat rozhodnutí ohledně systémových opatření. Orgán by měl být složen nejen z politiků a pracovníků krajského úřadu, ale i z odborníků v oblasti ohrožených dětí.

Zřídit pozici krajského koordinátora transformace

Cílem tohoto postu je nejenom podpora transformace pobytových zařízení, ale také propojení spolupráce mezi sociální, školskou a zdravotní oblastí. Koordinátor zastřešuje proces transformace od úrovně jednotlivých případů včetně mapování potřeb ohrožených dětí po celokrajskou strategii transformace systému péče o ohrožené děti.

Zajistit multioborovou spolupráci mezi jednotlivými resorty

Dítě jako takové není možné „rozdělit" na část sociální, školskou a zdravotní, je to jeden celek a jedna potřeba se překrývá s druhou, i proto je toto propojení důležité.

Na všech úrovních a v různých situacích je zřejmé, že chybí nebo je nedostatečná spolupráce mezi jednotlivými resorty – sociálním, školským a zdravotním. Je třeba začít spolupracovat na úrovni kraje, což už se na některých úsecích děje, ale tuto spolupráci je třeba prohloubit a společně řešit témata, která se týkají ohrožených dětí. V této oblasti je velké množství témat, jež jsou právě na pomezí těchto oborů. Dále pak je třeba podporovat spolupráci na úrovni měst, jednotlivých služeb v ORP mezi sebou. Společně je třeba řešit problémy, na které rodiče ohrožených dětí narážejí.

Navýšit kapacity a zajistit dostupnost dosavadních terénních a ambulantních služeb

Všechny ORP potřebují navýšit kapacity současných terénních a ambulantních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny.

Je třeba udělat plán, jakým způsobem se v kraji budou kapacity služeb navyšovat. K tomu by měl vzniknout konkrétní projekt.

Být aktivní ve změnách v tématu bydlení

Nedostupné bydlení pro nízkopříjmové skupiny je celostátním problémem. Z důvodů neexistence zákona o podpoře v bydlení je třeba, aby kraj byl aktivní a inicioval vznik různých typů bydlení pro rodiny s ohroženými dětmi.

[3] V rámci spolupráce Olomouckého kraje a Nadace J&T se již práce na této strategii uskutečňují a bude hotova v létě letošního roku.

Jde o azylové domy pro celé rodiny s dětmi, krizové bydlení, startovací/tréninkové bydlení, sociální bydlení, a to celé s cílem vytvořit v kraji systém prostupného a garantovaného bydlení.[4, 5]

Kraj sám o sobě nezřizuje bydlení, ale může jednat s městy, obcemi o jejich roli v podpoře zabydlování, přinášet příklady dobré praxe a případně zajišťovat grantová schémata v této oblasti.

Transformovat pobytová zařízení

Velkokapacitní zařízení s institucionálními prvky nemohou dobře naplňovat potřeby dětí. Je jednoznačně prokázáno, že děti žijící v komunitní pobytové službě profitují – jsou lépe připravené na dospělý život, mají více vztahů, dochází ke zlepšení chování. Je třeba, aby se tato zařízení transformovala do pobytových zařízení komunitního typu, která budou více odpovídat rodinnému prostředí. To se netýká jen dětských domovů, ale i ZDVOP. Doporučujeme transformaci všech dětských domovů zřizovaných krajem. Kraj se k transformaci dětských domovů přihlásil a tento proces již započal.

Pozn.: Podrobný seznam všech výzev doporučení najdete (v kapitole 8).

[4] Vytvoření systému prostupného bydlení – Agentura pro sociální začleňování (socialni-zaclenovani.cz)
[5] Slovník pojmů: Prostupné bydlení – Platforma pro sociální bydlení (socialnibydleni.org)

1. ÚVOD

1.1. Vznik studie

Spolupráce mezi Krajským úřadem Olomouckého kraje a Nadací J&T byla navázána na základě smlouvy o spolupráci v rámci iniciativy 8000důvodů.[6] Cílem spolupráce je zanalyzovat situaci v kraji se zaměřením na systém péče o ohrožené děti a děti s postižením, a popsat výzvy v kraji a připravit doporučení pro rozvoj a zkvalitnění systému a s tím spojenou přípravu transformace dětských domovů a Dětského centra Ostrůvek, p. o. (od 1. 1. 2024 Centrum Ostrůvek, p. o.).

Analýza sítě služeb pro ohrožené děti je jedním z výstupů spolupráce a je základním zdrojem dat pro plánování rozvoje služeb, které by naplňovaly potřeby dětí a jejich rodin včetně práva dítěte vyrůstat v rodinném prostředí.

Analýza mapuje cílovou skupinu, její potřeby a dosavadní síť služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v kraji.

Popisuje existující síť služeb v kontextu reálných potřeb cílové skupiny se zaměřením na preventivní služby a odhalení problematických bodů systému. Součástí analýzy je i nastínění finančního pohledu na současný systém.

Analýza slouží jako představení situace v kraji, jež má vést k rozhodnutí, která témata jsou klíčová a jaké výzvy jsou prioritní. Součástí analýzy jsou doporučení kraji a dalším aktérům, které kroky by bylo vhodné udělat, aby systém co nejvíce naplňoval reálné potřeby cílové skupiny.

Analýza může sloužit jako podklad pro strategii kraje v oblasti péče o ohrožené děti a transformaci pobytových zařízení pro děti.

1.2. Zdroje dat a metody výzkumu

Při zpracování kapitoly o cílové skupině ohrožených dětí v Olomouckém kraji jsme vycházeli z veřejně dostupných dat (evidence MŠMT, MPSV a Českého statistického úřadu, výkazy OSPOD). V oblasti sociálních služeb a úvazků jsme pracovali s údaji z Krajské sítě sociálních služeb Olomouckého kraje, která je součástí Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb prezentovaného na webových stránkách kraje. Zároveň jsme nahlíželi i do komunitních plánů jednotlivých ORP v kraji.

%*ň

Dále jsme pro účely popisu sociodemografické struktury vycházeli z již realizovaných studií,

Stručným online dotazníkem byla obeslána všechna pracoviště OSPOD v kraji. Dotazník vyplnilo jedenáct oddělení ze třinácti ORP v kraji. Získané informace byly analyzovány kumulativně a anonymně s cílem získat údaje o činnosti jednotlivých OSPOD při práci s ohroženými dětmi, dále o jejich spolupráci s poskytovateli služeb a s ústavními službami v kraji.

Dalším zdrojem informací byly hloubkové rozhovory s poskytovateli sociálních služeb pro ohrožené děti s cílem zmapovat klíčové body práce s touto cílovou skupinou. Rozhovory byly uskutečněny se sociálními službami poskytujícími v kraji SASR, NZDM, se Střediskem sociální prevence, p. o., s azylovými domy pro matky s dětmi a s pracovníky odborného sociálního poradenství. Rozhovorů bylo celkem čtrnáct.

Pro získání dalších informací ohledně pomoci ohroženým dětem se uskutečnily dva rozhovory s vedeními dvou středisek výchovné péče (SVP) v kraji, která poskytla informace k fungování těchto zařízení v kraji.

Následujícím krokem byla analýza pobytových zařízení v kraji:

Všechna čtyři zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) – jde o zařízení:

- ⇒ Klokánek Dlouhá Loučka
- ⇒ Klokánek Olomouc
- ⇒ Centrum Ostrůvek, p. o., Šumperk
- ⇒ Středisko sociální prevence Olomouc, p.o. Kanafásek

Deset z jedenácti dětských domovů v kraji (DD)

Data z pobytových zařízení byla doplněna i o informace o dětech, které již dané místo opustily. Tyto údaje pomáhají zachytit nejen aktuální stav, ale i vývoj situace v zařízeních. Postup analýzy a využití standardizovaného dotazníku umožnil rozšířený výzkumný nástroj Stock and flow analýza.[11] Sběr dat měl formu rozhovoru odborné konzultantky Nadace J&T s pracovnicí/pracovníkem zařízení, při kterém konzultantka zaznamenala anonymizované údaje o každém dítěti do připraveného formuláře. Následovala analýza dat, která byla provedena ve statistickém programu SQL/MS Excel. Uvádíme data kumulativně a jde spíše o popis současných klientů.

Za účelem zmapování potřeb rodin ohrožených dětí se uskutečnila fokusní skupina s rodiči s dětmi, kteří bydleli v azylovém domě.

Zároveň byl celkový pohled doplněn o diskuzní skupinu s deseti mladistvými (ve věku od 16 do 20 let) v dětských domovech.

1.3. Datové omezení

Přesný výpočet velikosti cílové skupiny ohrožených dětí není možný z důvodů neexistence jednotné definice ohroženého dítěte nebo rodiny. Níže je uvedeno, jakým způsobem jsme postupovali.

Pro výpočet cílové skupiny a míry ohrožení jsme zvolili přístup dělení podle neuspokojených klíčových potřeb dětí a nutnosti intervence z vnější strany. Přístupy výpočtu potenciálních ohrožených dětí jsou rozdílné v závislosti na úhlu pohledu zpracovatelů. Různé přístupy odhadují potenciální počty ohrožených dětí odlišně – např. na základě výkazů OSPOD, počtu hlášených dětí. Z našeho pohledu jde jen o „špičku ledovce" a bylo by vhodné stanovit velikost potenciální ohrožené skupiny, ve které může při narušení vhodných podmínek nastat zásadní ohrožení dítěte.

[11] Stock and flow analýza (SFA) je výzkumný nástroj vyvinutý organizací Lumos pro potřeby plánování procesu deinstitucionalizace. V posledních letech byl aplikován v případě stovek institucí v mnoha zemích světa. Pro využití v České republice byl adaptován místními odborníky na sociálně-právní ochranu dětí.

Velikost cílových skupin ohrožených dětí byla tedy extrapolovaná na základě dat z údajů Českého statistického úřadu, statistik OSPOD a míry prevalence výskytu nežádoucích jevů (obtíže z bydlení, exekuce, nezaměstnanost, násilí, kriminalita apod.). Při vyčíslení velikosti cílové skupiny v kraji došlo k zaokrouhlení na desítky jednotek.

V rámci analýzy jsme se nezabývali činností orgánů SPOD jako takovou. Uvedené poznatky pocházejí z dotazníků od pracovníků OSPOD a rozhovorů s dalšími aktéry systému péče o ohrožené děti a ze skupiny rodičů ohrožených dětí.

Přehled nabízených sociálních služeb není kompletním výčtem (jelikož počet úvazků se mění v čase, kapacita služeb se rozšiřuje). Vycházíme z informací z registru sociálních služeb, kde jsou stanoveny celkové počty úvazků pracovníků, které přímo zajišťují soc. služby. Zdroj financování může být nejenom ze sítě sociálních služeb, ale může být dotován z dalších zdrojů, např. z grantů, od obcí, z nadačních příspěvků apod. Přehled tedy slouží spíše pro celkovou představu o možnostech, které mohou rodiče, děti využít. Kapacity služeb se v průběhu roku mohou měnit, a tak pro celkovou představu uvádíme počty úvazků a okamžitou kapacitu služby.

Ve finanční analýze srovnáváme nákladovost pobytové ústavní péče ve srovnání s preventivními aktivitami.

Dále se v analýze nezaobíráme dětmi v náhradní rodinné péči a dětmi v ústavní péči, které sice mají trvalý pobyt v Olomouckém kraji, ale jsou umístěny v zařízeních mimo tento kraj.

Vzhledem ke skutečnosti širokého spektra jevů a aktérů v oblasti ohrožených dětí považujeme za klíčové poukázat na oblasti, kterým se tato analýza nevěnuje. Analýza se nezaměřila na roli škol v systému ohrožených dětí. Existuje spousta dalších jevů, které v této analýze dále nezmiňujeme, ale děti je zažívají a ohrožují jejich vývoj, např. šikana, kyberšikana, různé druhy závislosti, duševní nemoci a další. Analýza se nezabývá všemi těmito jevy. Důvodem není, že bychom si nebyli vědomi důležitosti těchto faktorů, ale tím, že není možné v rámci jedné analýzy postihnout všechna témata.

Poznámka k řazení textu

V úvodní kapitole jsme popsali postup zjišťování dat a možné limity jejich použití. Další kapitola představí aktuální projekty Olomouckého kraje (OK) zaměřené na podporu ohrožených dětí. Třetí kapitola se věnuje celkovému představení situace v OK, vyčíslení potenciální cílové skupiny a rozdělení v rámci jednotlivých ORP v kraji, v neposlední řadě popíšeme i stav dětí v ústavních zařízeních. Čtvrtá kapitola představí druhy a obsazenost sociálních služeb nabízených v jednotlivých ORP s cílovou skupinou ohrožených rodin s dětmi. Zároveň se dotkneme i oblasti školství v podobě středisek výchovné péče. Následující kapitola upozorňuje na finanční nákladnost jednotlivých služeb. Za klíčové považujeme zjištění v šesté kapitole, která představí „výzvy v systému péče o ohrožené děti“ v kraji. V následující kapitole jsou popsána doporučení, která jsou rozdělena na doporučení pro klíčové aktéry – kraj, města a poskytovatele služeb.
U každé kapitoly najdete v úvodu stručné shrnutí, které představuje přehled klíčových zjištění a témat řešených v dané části.

Barevně jsou doplněny citace z uskutečněných rozhovorů s klíčovými aktéry (mladiství z DD, rodiče ohrožených dětí, poskytovatelé sociálních služeb, pracovníci OSPOD atd.). Přímé citace ze zdrojů jsou psány kurzivou.

V boxech jsou dále uvedeny příklady dobré praxe, případně vysvětlení problematiky.

1. AKTIVITY OLOMOUCKÉHO KRAJE V PÉČI O OHROŽENÉ DĚTI

Olomoucký kraj kromě metodické podpory OSPOD také realizuje projekt, který se týká ohrožených dětí.

Z rozhovorů s politiky a úředníky Olomouckého kraje vyplynulo, že chtějí, aby děti mohly zůstávat v rodinách a snížil se počet dětí, které jsou umísťovány mimo rodinu. Chtěli by, aby rodiče ohrožených dětí měli podporu, chtěli by navýšit kapacity terénních a ambulantních služeb, které by jim mohly pomáhat. Také by si přáli transformaci pobytových zařízení, tak aby všechna zařízení byla komunitního typu. V kraji vnímají potřebu navýšení počtu pěstounů pro děti. Také zdůrazňují potřebu sociálního bydlení a potřebu specifických služeb pro mladistvé od patnácti let.

Aktivity zaměřené na ohrožené děti jsou poskytovány v rámci klíčového bodu projektu s názvem „Zvyšování kvality služeb pro ohrožené rodiny s dětmi“, případně prostřednictvím klíčového bodu „Podpora informovanosti a posílení aktivit v oblasti náhradní rodinné péče“, a to konkrétně:

1. Cílem této aktivity je reflektovat zejména poslední legislativní změny a připravenou legislativu v oblasti péče o děti do tří let věku. Tato aktivita je zaměřena na systémové vzdělávací akce, které jsou zaměřeny na aktuální trendy v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, optimalizace systému péče o ohrožené děti. OK uskuteční SETKÁVÁNÍ AKTÉRŮ PRACUJÍCÍCH S OHROŽENOU RODINOU, KAZUISTICKÉ SEMINÁŘE apod.

2. Pro výše uvedené činnosti bude určen KOORDINÁTOR, jenž se aktivně spoluúčastní na přehodnocování situace dětí v pobytových zařízeních a na organizaci případových konferencí za účelem hledání náhradního prostředí pro dítě mimo pobytové zařízení.

3. Dále OK podporuje aktivity posilující informovanost veřejnosti a přispívající ke změně názorů a postojů k dětem se specifickými potřebami, které nemohou vyrůstat ve své rodině. Pěstounská péče je nejvhodnějším řešením situace dětí, jež se nacházejí v pobytových zařízeních. OK realizoval SETKÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ NA PŘECHODNOU DOBU, INFORMAČNÍ KAMPANĚ ZAMĚŘENÉ NA PROPAGACI NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, DEN PRO RODINY VLASTNÍ I NÁHRADNÍ, DUHOVÝ BĚH a další akce obdobného charakteru plánuje pro následující období.

2. OHROŽENÉ DĚTI V OLOMOUCKÉM KRAJI

Shrnutí: Olomoucký kraj (OK) patří mezi kraje s velkými vnitřními rozdíly a geografickou rozdrobeností. Kraj celkově čelí problémům nízkopříjmových skupin (nejnižší příjmy domácností v celé ČR) a nárůstu počtu obyvatel, kteří se ocitají v dluhové pasti a s tím spojené bytové nouzi. V kraji jsou lokality (ORP Jeseník, Přerov, Šternberk a Šumperk), kde je vysoká koncentrace sociálně-ekonomických problémů.

V této obsáhlé kapitole se zaměřujeme na popis klíčových podmínek, které ovlivňují ohrožené rodiny a jejich děti. Dále se věnujeme zjištění výpočtu ohrožených dětí včetně dětí, jež jsou v péči OSPOD. Na závěr detailně popíšeme situaci dětí v pobytových zařízeních.

2.1. Socioekonomická situace v Olomouckém kraji

Na začátku celé studie považujeme za nutné se věnovat popisu socioekonomických podmínek v kraji. Specifické rysy Olomouckého kraje ve srovnání s ostatními kraji ČR, které je nutné vzít v potaz při čtení celé zprávy[12]:

Porodnost, počet dětí mimo manželství, rozvodovost

Porodnost v Olomouckém kraji dlouhodobě klesá, počet živě narozených dětí byl v roce 2022 nejnižší za posledních 19 let. I přes pokles porodnosti je Olomoucký kraj sedmým nejlidnatějším krajem v České republice. Klesající trend počtu narozených dětí je patrný v celé České republice (s výjimkou roku 2021) již od roku 2018. Meziroční úbytek narozených dětí v ČR v roce 2022 byl však výraznější než v předcházejících letech a 11% propad byl dokonce největší od poloviny 90. let 20. století.[13]

Začal mírně růst podíl dětí narozených mimo manželství. Více než polovina dětí se narodila mimo manželství (50,2 %). OK tak téměř kopíruje celou ČR, kde se jedná o 48 % narozených dětí mimo manželství. Nejvyšší podíl živě narozených dětí mimo manželství je dlouhodobě v rámci kraje ORP Jeseník (57,4 % v roce 2022).[14]

V relativním vyjádření připadalo na 1 000 obyvatel středního stavu 1,7 rozvodu (5. nejnižší rozvodovost ve srovnání krajů).

„Stejně jako v celé ČR i v Olomouckém kraji se projevují následující tendence: v posledních letech klesá počet dětí ve věku 0–14 let (15,8 % z celkového počtu obyvatel k 31. 12. 2002), roste počet obyvatel starších 65 let (13,7 % z celkového počtu obyvatel k 31. 12. 2002), tím se zvyšuje průměrný věk obyvatel (39,0 let k 31. 12. 2002).“[15]

Příjmy domácností, nezaměstnanost

Příjmy domácností z kraje se podle výsledků šetření životních podmínek dlouhodobě řadí k nejnižším v republice. Ve srovnání s ostatními kraji patří Olomoucký kraj vedle Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského k regionům s vysokým podílem rodin s nezaopatřenými dětmi (13,5 %), které čerpají přídavek na dítě.[16]

[12] https://www.czso.cz/csu/xm/obyvatelstvo-v-olomouckem-kraji-v-roce-2022
[13] https://csu.gov.cz/produkty/rocnik-narozenych-2022-je-nejslabsi-za-poslednich-18-let
[14] https://www.czso.cz/csu/czso/4-obyvatelstvo-hzk855virk
[15] https://csu.gov.cz/produkty-archiv/2a00492d06
[16] https://www.datapaq.cz/?g=kraj&v1=podil_domacnosti_pridavek_na_deti__2022&ft=kraj&vis=barchart

Nezaměstnanost meziročně klesla a byla nižší než republikový průměr. Nejohroženější skupinou nezaměstnaných jsou osoby se středoškolským vzděláním bez maturity. Dlouhodobě nezaměstnaní představují v kraji necelou třetinu celkového počtu nezaměstnaných. Podle údajů Úřadu práce ČR dosáhl k 31. 12. 2023 podíl nezaměstnaných osob v Olomouckém kraji 3,8 %. Vyšší podíl je dlouhodobě v ORP Jeseník (5,7) a Přerov (4,9).

Exekuce rodičů ohrožených dětí

Počet rodičů v exekuci je 9,1 %, což Olomoucký kraj řadí na sedmé místo mezi kraji v republice.

Graf č. 1: Rodiče v exekuci podle krajů v ČR

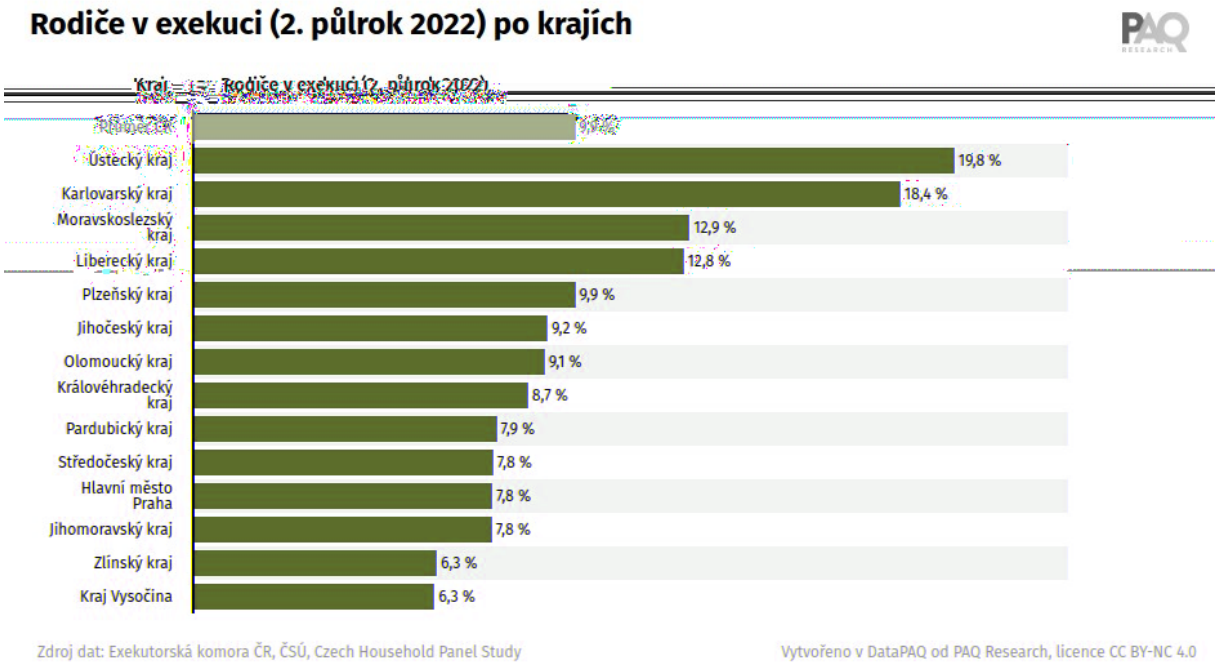

Kriminalita

Míra kriminality ve srovnání s ostatními kraji patří k nízkým, na celkovém počtu registrovaných trestných činů v ČR se kraj podílel 5,0 %. Policii se v kraji daří objasnit 60 % trestných činů. Více než třetinu trestných činů spáchají osoby opakovaně trestané.

„Z hlediska klasifikace trestných činů patřila většina trestných činů mezi obecné trestné činy (násilné, mravnostní, majetkové trestné činy a ostatní kriminalita). Mravnostní kriminalita meziročně vzrostla o 22,0 % (+31 případů) na 172 činů (tj. 2,6% podíl na obecné kriminalitě). Mezi těmito delikty bylo mimo jiné zaevidováno 45 případů pohlavního zneužití, 36 případů znásilnění a 30 případů dětské pornografie a zneužití dítěte k ní.“[17]

[17] https://www.czso.cz/csu/xm/kriminalita-v-olomouckem-kraji-v-roce-2022

Bytová nouze dětí

V Česku žije podle posledních dat 154 tisíc lidí v bytové nouzi, třetina z toho jsou děti. Dalších 1,6 milionu osob je ohroženo ztrátou bydlení. Obě čísla mohou narůstat – mimo jiné kvůli rostoucím životním nákladům. „Bytová nouze má závažné dopady na fyzické i psychické zdraví, rodinný život nebo soukromí rodin. Nezanedbatelné jsou také celospolečenské dopady a náklady pro stát.“[18]

Z analýzy Iniciativy za bydlení vychází, že 1,5 % všech dětí v Olomouckém kraji se nachází v bytové nouzi, což řadí Olomoucký kraj na šesté místo v celorepublikovém srovnání.

Provizorním útočištěm rodin s dětmi v bytové nouzi jsou byty bez nájemních smluv nebo se smlouvami na pouhých pár měsíců, azylové domy a ubytovny či byty ve špatném technickém stavu, ve kterých by žádné děti dlouhodobě žít neměly.

Graf č. 2: Děti v bytové nouzi po krajích v ČR

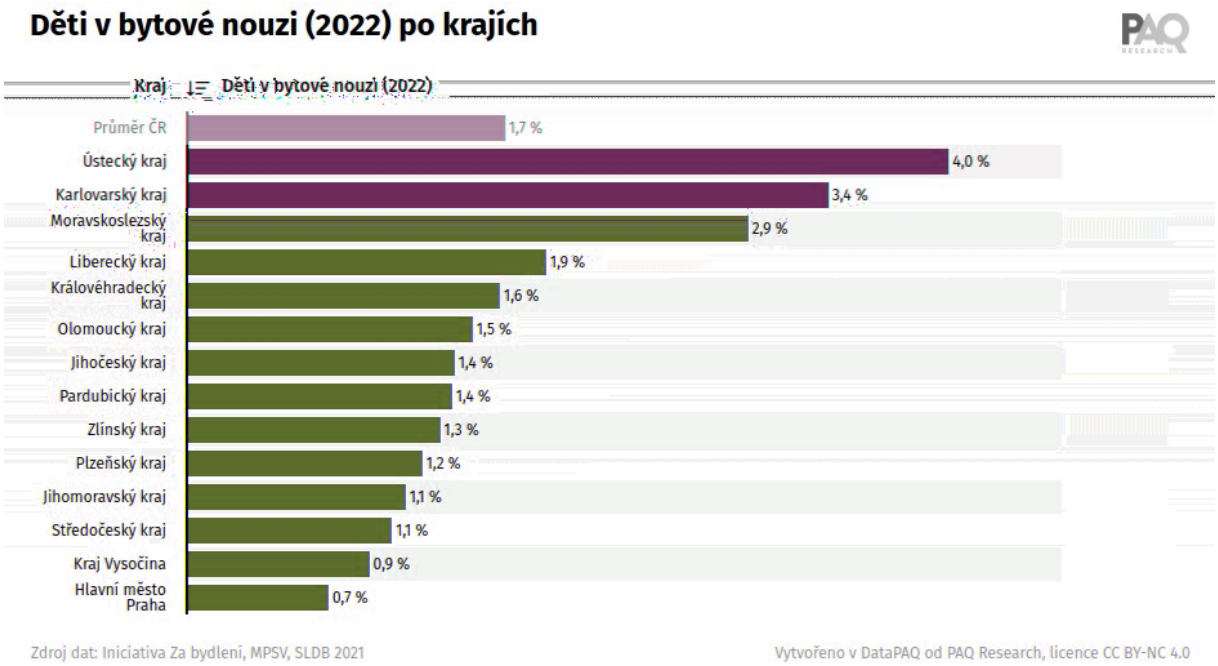

Specifické rysy jednotlivých ORP v Olomouckém kraji:

Olomoucký kraj je regionem s velkými vnitřními rozdíly mezi severní částí (Jeseník, Šumperk), centrální částí a jižní částí kraje (Olomouc, Prostějov). Přetrvávají lokální vyšší koncentrace některých sociálních problémů v porovnání s ostatními ORP (závislost na státní sociální podpoře, míra počtu exekucí, existence sociálně vyloučených lokalit) zejména na severu kraje a v urbanizovaných částech aglomerace (Přerov apod.)

[18] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR – zákon o podpoře v bydlení (gov.cz), staženo 22. 12. 2023

Obrázek č. 1: Administrativní členění Olomouckého kraje

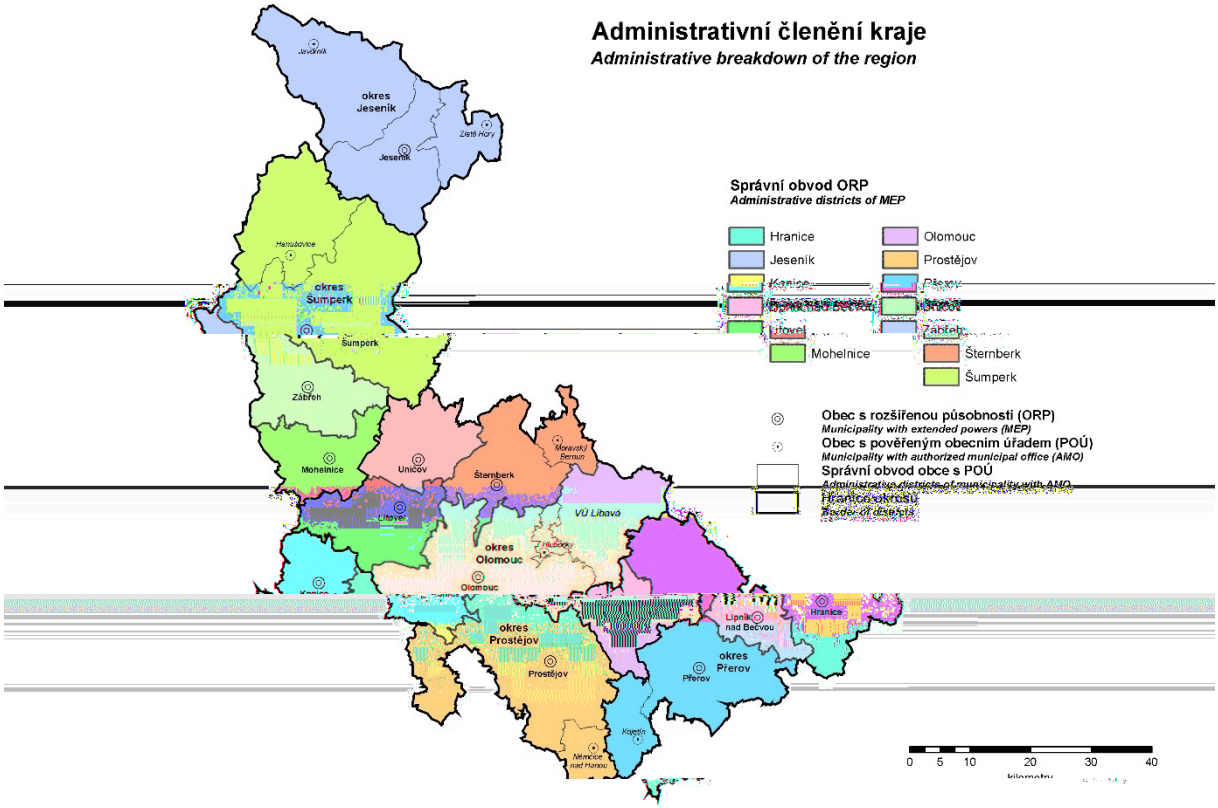

Ekonomické a sociálně-ekonomické znevýhodnění

Pro popis sociálně-ekonomického prostředí v kraji můžeme použít shrnující indexy PAQ research:[19]

> „Destabilizující chudoba je index, který zahrnuje především exekuce, bytovou nouzi a sociálně vyloučené lokality. Ovlivňuje rodiny a děti napřímo, protože souvisí se stresem a nejistotou, ztrátou bydlení, rozpadem sociálních vazeb a aspirací a nepřítomností pozitivních vzorů.
>
> Obecné socioekonomické znevýhodnění je index, který se skládá především z nezaměstnanosti a vzdělanostní struktury obyvatelstva. Socioekonomické znevýhodnění vyjadřuje ekonomické příležitosti a lidský kapitál v dané oblasti."

[19] https://www.datapaq.cz

Graf č. 3: Destabilizující chudoba a socioekonomické znevýhodnění podle ORP v Olomouckém kraji

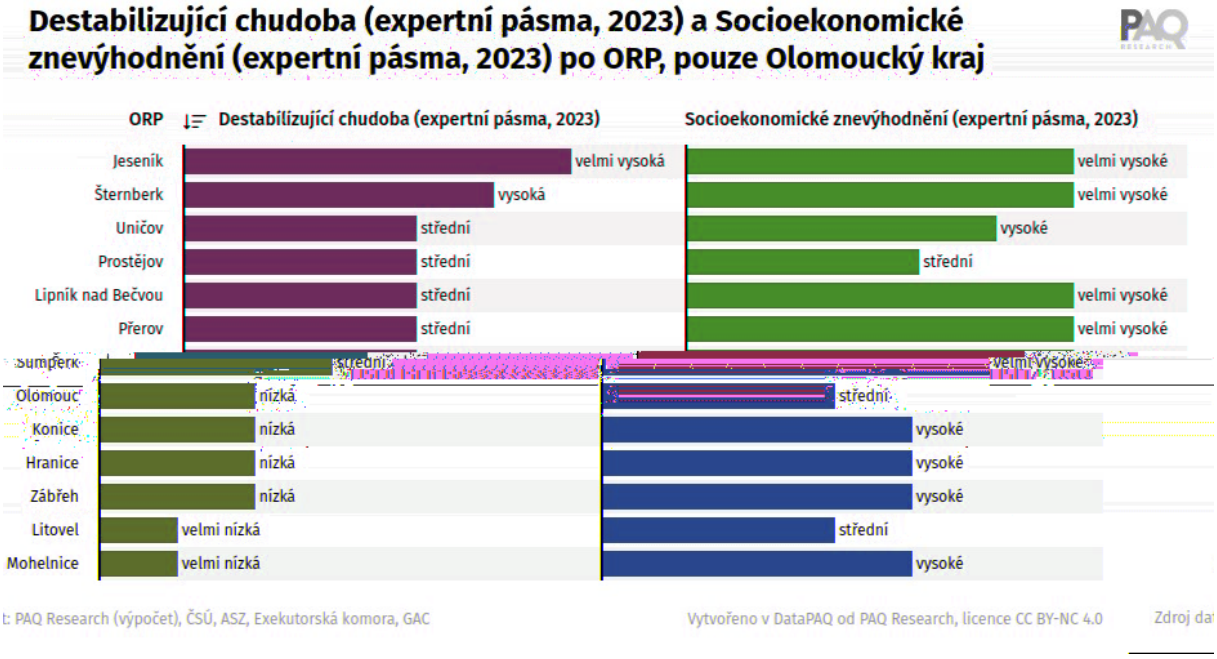

Přímý efekt vysoké míry negativních sociálně-ekonomických jevů se projevuje zejména v ORP Jeseník a Šternberk. Vyšší nezaměstnanost a nižší vzdělanostní struktura obyvatel je v ORP Jeseník, Šternberk, Lipník nad Bečvou, Přerov a Šumperk.

Mezi jevy, které výrazně ovlivňují situaci ohrožených dětí v jednotlivých ORP, patří:

- Nezaměstnanost, exekuce rodičů, sociálně vyloučené lokality
- Bytová nouze u dětí
- Vzdělání

Mezi další faktory určující míru ohrožení dítěte můžeme zařadit celou škálu jevů, např. užívání návykových látek, kriminalitu, ale i zastoupení péče o zdraví dětí, jako je dostatek pediatrů a dětských psychologů. Za klíčové považujeme rodinné prostředí, ve kterém děti vyrůstají.

Není předmětem analýzy zmapovat všechny výše zmíněné jevy a další možné souvislosti. Cílem této analýzy je poukázat na současný stav péče o ohrožené děti zejména z pohledu krajské správy.

Nezaměstnanost, exekuce rodičů, sociálně vyloučené lokality

Z níže uvedených grafů vyplývá, že OPR Jeseník je místem s největší koncentrací nezaměstnanosti, rodičů v exekuci a s tím spojené bytové nouze u dětí. ORP Přerov, Lipník nad Bečvou a Šternberk dosahují nadprůměrné míry nezaměstnanosti, a tím i koncentrace dalších nežádoucích jevů. Zajímavou ORP je Mohelnice, i když míra nezaměstnanosti dosahuje úrovně 4,7 %, počet rodičů v exekuci je nejnižší ze všech ORP Olomouckého kraje. V ORP Jeseník, Šternberk a Přerov je vyšší koncentrace lidí, kteří žijí v sociálně vyloučených lokalitách.

Graf č. 4: Nezaměstnanost, rodiče v exekuci a děti v bytové nouzi – podle ORP v Olomouckém kraji

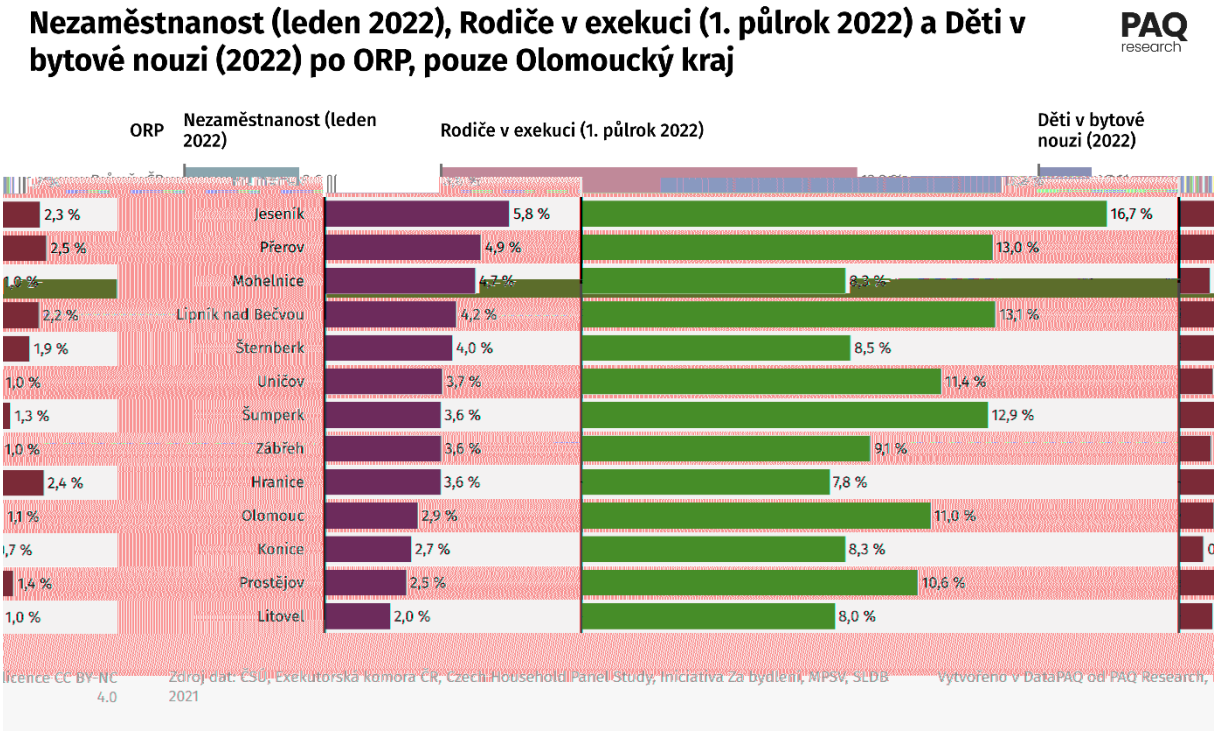

Bytová nouze u dětí

Počet dětí v bytové nouzi je nejvyšší v ORP Přerov, ORP Hranice a ORP Jeseník. V ORP Lipník nad Bečvou a ORP Hranice žije přibližně procento dětí v azylových domech a ubytovnách. V přelidněných bytech žijí děti zejména v ORP Šternberk a ORP Přerov.

„Je snaha podporovat terénní a ambulantní služby, tak aby se rodiče nedostali do zásadního rozporu, abychom je dokázali udržet mimo patologické jevy nebo aby se situace nezhoršovala. Nejhorší je bydlení.“ (pracovník kraje)

Graf č. 5: Děti v bytové nouzi – podle ORP v Olomouckém kraji

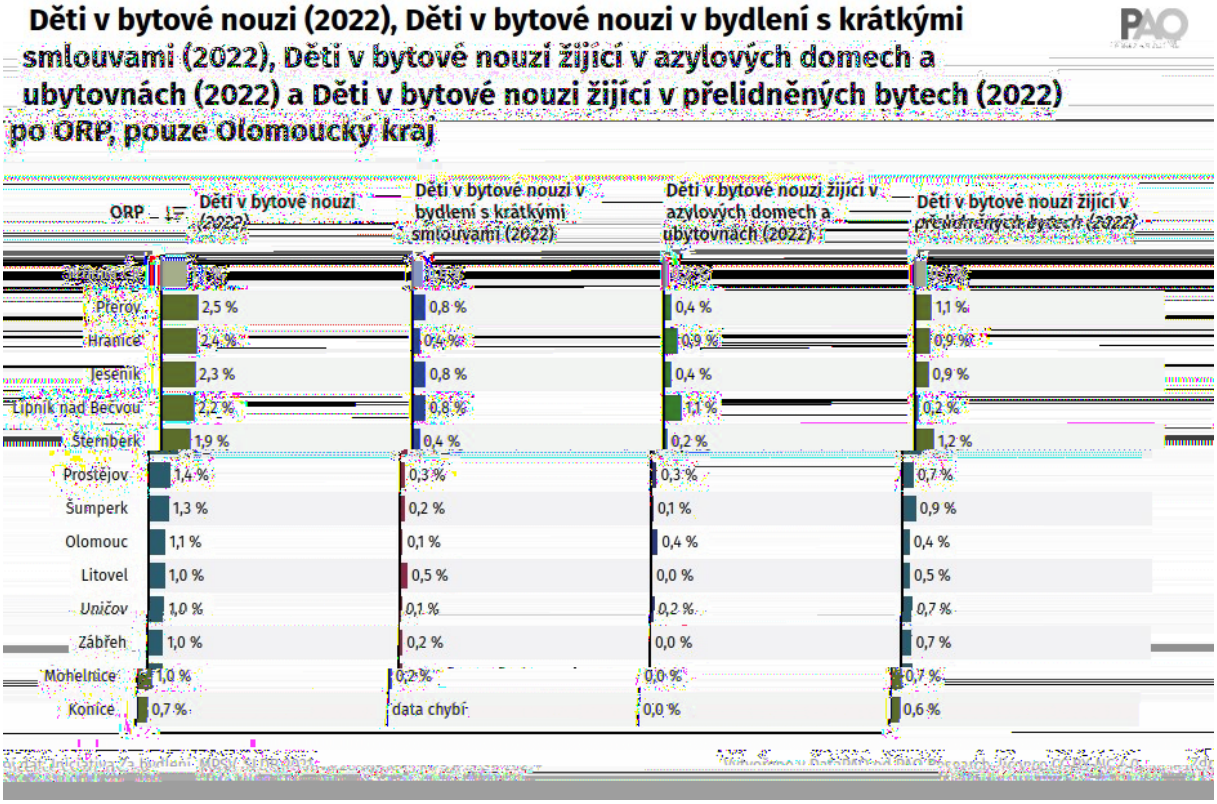

Vzdělávání

Nekvalifikovaná výuka – nedostatek učitelů, školních psychologů a sociálních pedagogů[20]

Pro zhodnocení úrovně vzdělávání v jednotlivých ORP vycházíme ze studie PAQ research. Z hlediska kvalifikované výuky – dostatku učitelů si – OK ve srovnání s průměrem ČR drží vysokou úroveň. Kromě dvou ORP (Jeseník a Lipník nad Bečvou) je zbytek kraje pokrytý dostatečně kvalifikovanými učiteli.

Problémem v regionu je nedostatek psychologů, kteří chybějí na všech školách v Lipníku nad Bečvou. Pouze jedna z deseti škol má psychologa v ORP Jeseník, Litovel. Naopak necelá polovina všech škol v ORP Olomouc a ORP Šternberk má školního psychologa. S nedostatkem psychologů se potýkají všechny kraje ČR.

Pozice speciálního pedagoga chybí zejména v ORP Litovel, Zábřeh a Jeseník. Nejvyšší míra pokrytí speciálními pedagogy je v ORP Uničov, Přerov a Mohelnice.

[20] Podíl hodin, které jsou na základních školách a víceletých gymnáziích vyučovány pedagogickými pracovníky, kteří nesplňují požadované vzdělání podle zákona o pedagogických pracovnících.
https://www.datapaq.cz

Graf č. 6: Nekvalifikovaná výuka, školy bez psychologa, školy bez speciálního pedagoga – podle ORP v Olomouckém kraji

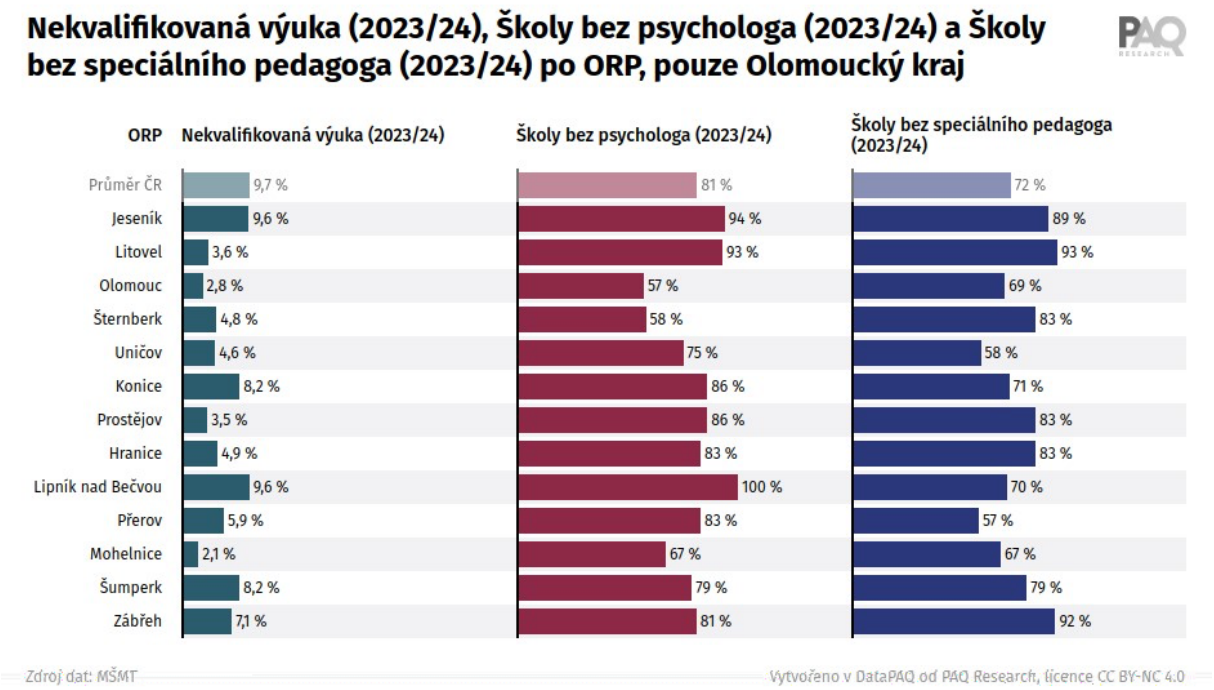

Složení žáků v základních školách

Nejvíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je v ORP Jeseník (více než jedna pětina ze všech žáků). Dále jsou v ORP Zábřeh, Šumperk a Uničov. Vysoká koncentrace dětí se speciálními potřebami z důvodu odlišného kulturního prostředí nebo jiných životních podmínek je v OPR Jeseník, Prostějov a Šumperk.

Graf č. 7: Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami – podle ORP v Olomouckém kraji

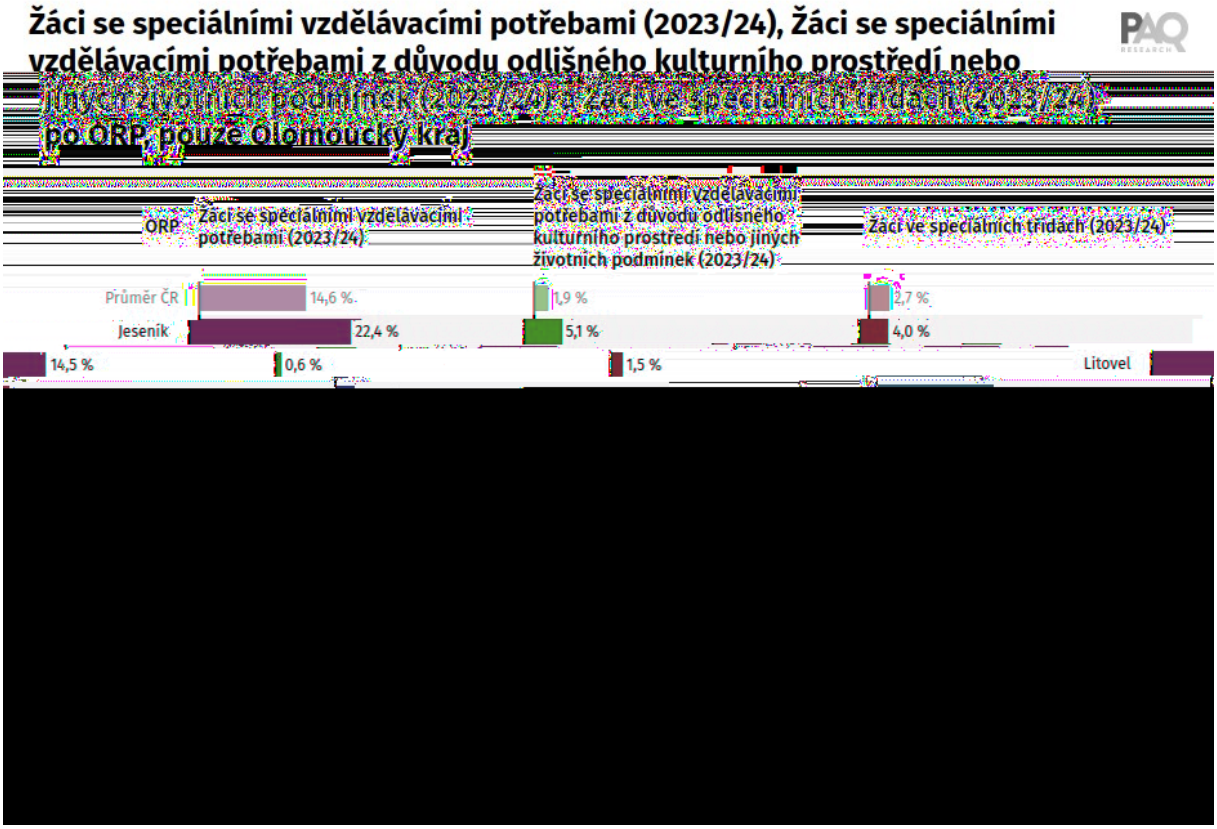

Nedokončené vzdělání

V ORP Jeseník, Šumperk, Hranice a Šternberk je nevyšší míra nedokončeného základního vzdělání. To v těchto regionech může vést k prohlubování sociálně-ekonomických problémů.

Dále je možné usuzovat na generační přenos, jelikož v ORP Jeseník, ORP Šternberk a ORP Šumperk je nadprůměrná koncentrace rodičů s nedokončeným základním vzděláním.[21]

[21] https://www.datapaq.cz/?v1=podil_rodicu_max_zakladni&v1p=2021&ft=kraj&fc=3123&vis=barchart

Graf č. 8: Žáci s nedokončeným základním vzděláním – podle ORP v Olomouckém kraji

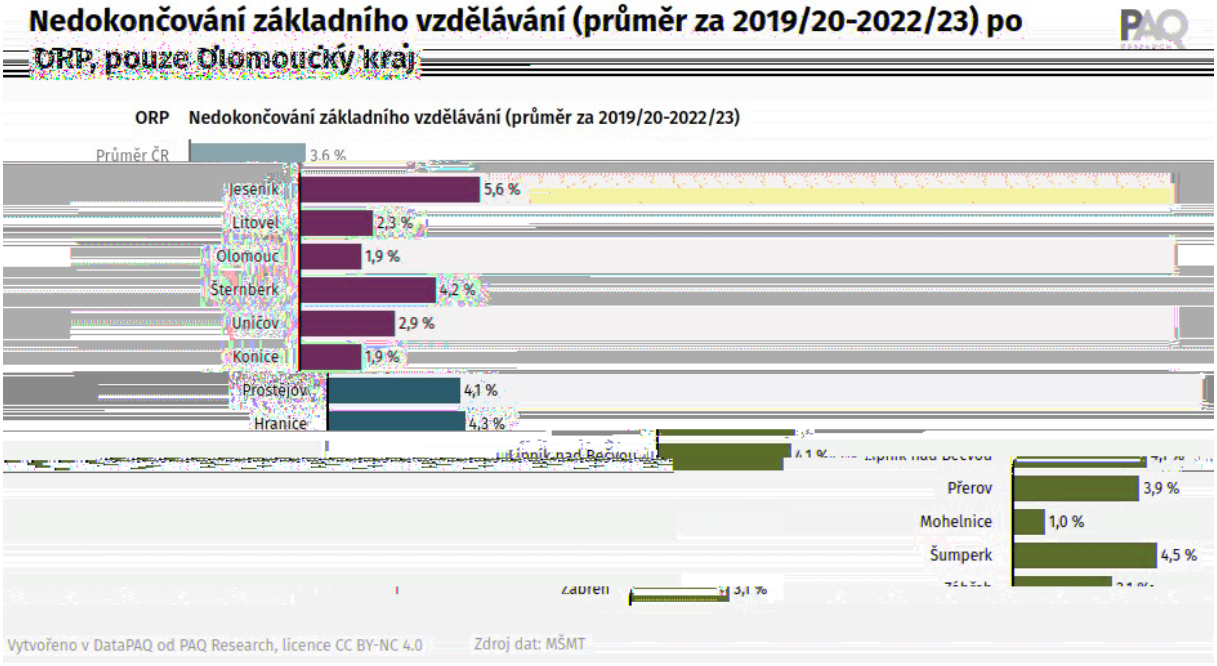

Souhrnně Olomoucký kraj vykazuje obvyklé rysy krajů v ČR, často odráží celorepublikový průměr. Při hlubším pohledu však zjistíme, že v kraji jsou problematické ORP, kde se koncentruje sociálně-ekonomické znevýhodnění, a naopak ORP, které svým rozvojem patří k nadprůměrným. Do oblastí s vyšší koncentrací sociálně-ekonomických problémů lze zahrnout ORP Jeseník, ORP Přerov, ORP Šternberk, ORP Lipník nad Bečvou a ORP Šumperk.

2.2. Odhad velikosti cílové skupiny ohrožených dětí

Shrnutí: Z důvodu neexistence jednotné definice ohroženého dítěte jsme využili dvě klíčové studie – ACE studie ohledně negativních zkušeností v dětství[22] a Zprávu o stavu ohrožených dětí v ČR v roce 2023.[23] Na základě dat v nich uvedených lze odhadovat, že v Olomouckém kraji žije 37 % dětí (přibližně 44 tisíc) se dvěma a více závažnými negativními zkušenostmi (typu násilí nebo nežádoucího rodinného prostředí), které je determinují na celý život. Dále je 15 % dětí, jež jsou ohroženy zanedbáním či špatným zacházením, 7,5 % dětí s náročným chováním, 5,7 % dětí v evidenci OSPOD OM, 1,5 % dětí v bytové nouzi a 1,3 % dětí je umístěno mimo rodinu (náhradní rodinná péče a ústavní výchova).

V českém prostředí neexistuje jednotná definice ohroženého dítěte. Jde o děti, které mohou být ohrožené ve svém vývoji z více různých důvodů. Ty mohou být vnitřní, z důvodů na straně pečovatelů či z důvodů vycházejících z prostředí, ve kterém děti žijí. Jako příklad je možné uvést postižení dítěte jako vnitřní faktor, snížení kompetence rodičů nebo jejich nízká vzdělanost jako faktor na straně rodičů a život na ubytovně jako faktor na straně prostředí. Děti ohrožené nechápeme jen ve smyslu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, tj. děti, jejichž vývoj je významně nepříznivě ohrožen. Zahrnujeme i děti, které nejsou v hledáčku OSPOD, ale i ty, jejichž všechny potřeby nejsou naplněny. Pro stanovení míry ohrožení dítěte negativními zkušenostmi vycházíme z nejcitovanější mezinárodní studie ACE (Studie Adverse Childhood Experiences), studie v oblasti ohrožených dětí a studie Nadace J&T Zpráva o stavu péče o ohrožené děti v ČR v roce 2023.

[22] https://cosiv.cz/cs/2021/10/14/ace-study-jak-negativni-zkusenosti-v-detstvi-ovlivnuji-nas-dalsi-zivot
[23] https://www.8000duvodu.cz/blog/zprava-o-stavu-pece-o-ohrozene-deti-v-cr-v-roce-2023-prevence-ohrozeni-ditete-stale-achillovou-patou

ACE studie (Studie Adverse Childhood Experience)[24] patří dodnes k nejcitovanějším zdrojům v oblasti podpory ohrožených dětí a její forma je pravidelně replikována v dalších zemích světa včetně ČR, kde jsou výsledky prakticky totožné (WHO, 2017). ACE studie hovoří o vlivu negativních zkušeností v dětství (NZD) na zdraví a kvalitu života v dospělosti.

BOX č. 1: Negativní zážitky v dětství ACE (Studie Adverse Childhood Experiences)

Studie z roku 1998 u více než osmi tisíc účastníků zjišťovala, zda negativní zkušenosti v dětství mají vliv na častější rizikové chování, vyšší nemocnost a předčasné úmrtí v dospělosti. Mezi negativní zkušenosti studie počítá nevhodné zacházení (psychické, fyzické násilí, sexuální zneužívání, hrubé zanedbání) a dysfunkční rodinné prostředí (užívání návykových látek, násilí v rodině, abus k alkoholu, duševní onemocnění v rodině, násilí vůči matce).

Významná souvislost byla zjištěna mezi negativními zážitky z dětství a zdravotně rizikovým chováním, jako je pokus o sebevraždu, užívání drog, rizikové sexuální chování a kouření. Zjištění poukazují na potřebu investovat prostředky do preventivních programů.

Cílem průřezové studie v ČR bylo určení prevalence násilí na dětech a negativních zážitků z dětství, jelikož v současné době v České republice neexistují souhrnná validní data o násilí na dětech.

Průzkum byl proveden u 1 760 náhodně vybraných studentů z pěti českých univerzit. Respondenti vyplňovali dotazník o negativních zážitcích z dětství. Výsledky ukázaly vysokou prevalenci násilí páchaného na dětech a dalších negativních zážitků z dětství:

- ⇒ psychické týrání uvedlo 20,7 % respondentů,
- ⇒ fyzické týrání 17,1 %,
- ⇒ pohlavní zneužívání 6,4 % a
- ⇒ hrubé zanedbávání 8,0 %.

Zatímco 38 % respondentů nezažilo žádný negativní zážitek z dětství, 10 % respondentů uvedlo, že zažilo čtyři nebo více typů negativních zážitků z dětství.

[24] https://cosiv.cz/cs/2021/10/14/ace-study-jak-negativni-zkusenosti-v-detstvi-ovlivnuji-nas-dalsi-zivot

Obrázek č. 2: Četnost negativních zkušeností v dětství

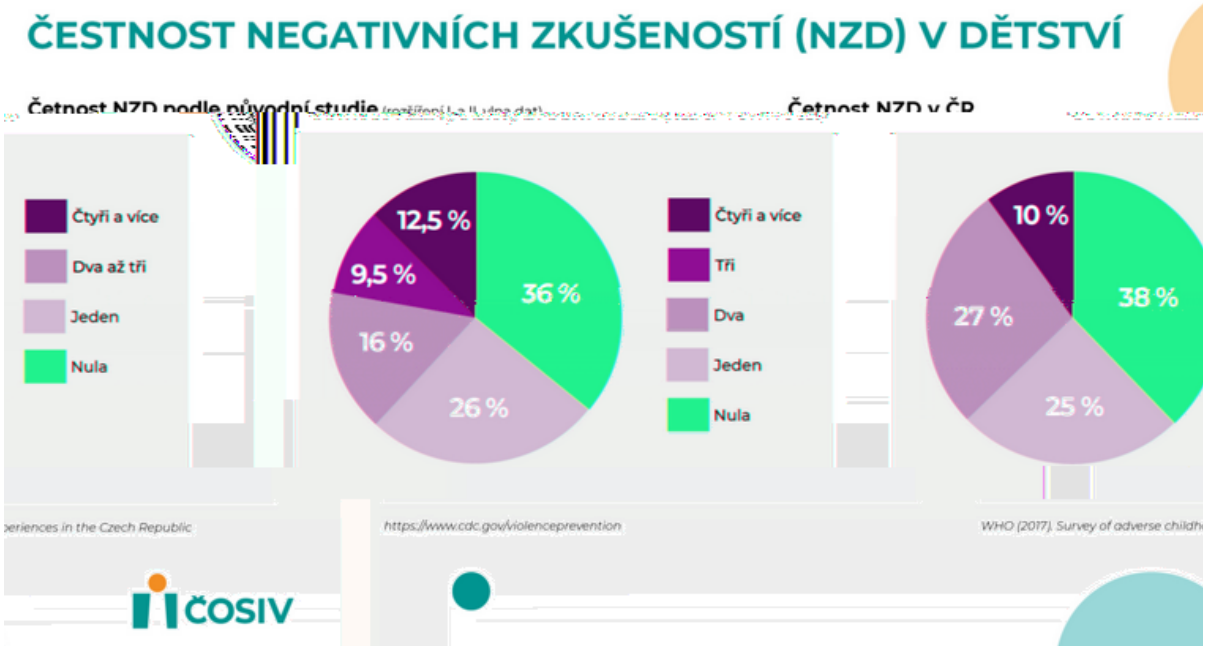

2.3. Vymezení cílové skupiny ohrožených dětí

Pokud budeme vycházet z aktuální studie ACE a Zprávy o stavu péče o ohrožené děti v ČR v roce 2023,[25] ukazuje vymezení cílové skupiny graf č. 9. Je nutné zdůraznit, že jde procentuální odhad jednotlivých skupin. Jednotlivé skupiny nelze sčítat, jedno dítě může být a pravděpodobně bude ve více skupinách.

Zároveň se často ohrožené děti koncentrují v konkrétních oblastech v kraji. Na druhou stranu je však nutné poukázat, že děti s vážnými negativními zkušenostmi jsou napříč všemi socioekonomickými skupinami.

Graf č. 9: Expertní procentuální odhad jednotlivých skupin ohrožených dětí

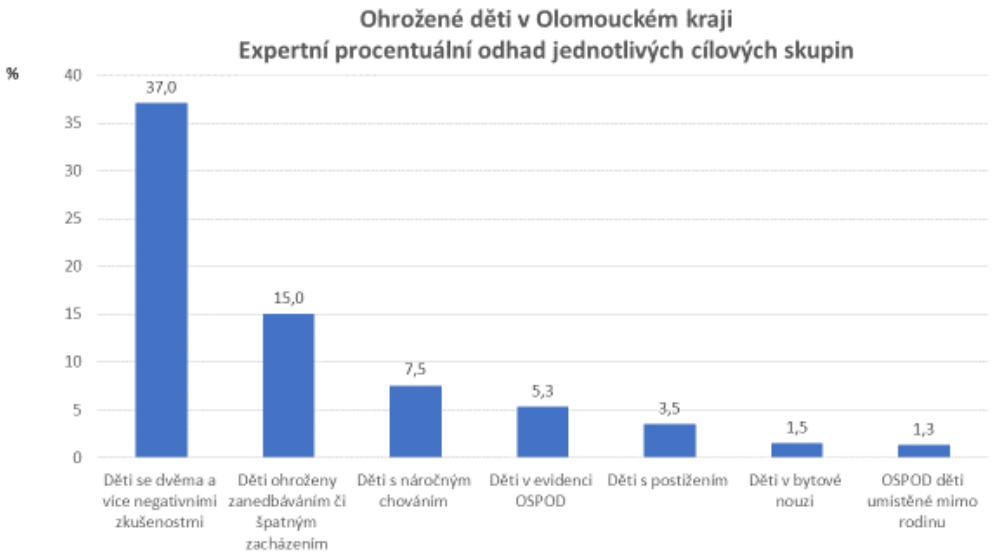

[25] https://www.8000duvodu.cz/blog/zprava-o-stavu-pece-o-ohrozene-deti-v-cr-v-roce-2023-prevence-ohrozeni-ditete-stale-achillovou-patou

37 % dětí se dvěma a více negativními zkušenostmi v dětství

Potenciální skupina podle ACE studie, která zažila/zažívá dlouhodobý stres v dětství. Dopady stresu často vedou k problémovému chování, nezdravému životnímu stylu, užívání návykových látek, psychickým problémům, neschopnosti zvládat stres a špatnému zdravotnímu stavu.

V Olomouckém kraji lze odhadnout, že je zde přibližně 44 tisíc dětí, které zažily alespoň dvě a více vážných negativních zkušeností, které u nich způsobily dlouhodobý stres.

15 % dětí ohrožených zanedbáváním či špatným zacházením

„Jde o širokou kategorii, která nezahrnuje jen zanedbávání výživy, zdravotní péče, bezpečí dítěte nebo jiných základních životních potřeb, ale také například zanedbávání vzdělávání dítěte, zajištění hranic a dalších potřeb dítěte. O případech zanedbávání dětí je možné mluvit tam, kde existují nedostatky v péči o dítě. Kapacitu, případně kompetence rodičů zajistit potřeby dítěte negativně ovlivňuje chudoba, zadlužení rodiny, bytová nouze a další formy ohrožení rodiny."[26]

Lze předpokládat, že na území Olomouckého kraje je osmnáct tisíc dětí, které jsou ohrožené zanedbáváním či špatným zacházením.

7,5 % dětí s chováním náročným na péči[27]

„Náročné chování je zastřešující pojem pro chování dětí, které se výrazně odlišuje od očekávaného chování pro daný věk a negativně ovlivňuje učení a vztahy ve škole. Učení a chování jsou úzce spojené nádoby – neřešené problémy v učení mohou vést k problémům v chování, a naopak problémy v chování mají negativní dopad na učení. Efektivní řešení náročného chování (nejlépe formou prevence a včasné intervence) vede k lepším vzdělávacím výsledkům dětí, a je tak významným nástrojem prevence školního neúspěchu a předčasných odchodů ze vzdělávání. Přestože příčiny náročného chování mohou pramenit z různých prostředí, potřeby dětí jsou v nich identické. Tato skutečnost je klíčovým východiskem pro podporu duševního zdraví dětí ve školním prostředí. Požadavek naplnění základních lidských potřeb je vlastní všem lidem. Díky vyvíjející se psychice má na děti oproti dospělým výraznější negativní dopad stres, který v souvislosti s nenaplněním těchto potřeb prožívají."[28]

Dětí s náročným chováním na péči[29] lze v Olomouckém kraji najít přibližně devět tisíc, ve věku mezi 6 a 18 lety jich bude okolo 5,5 tisíce.

5,3 % dětí v evidenci OSPOD OM[30]

Zde jde o počet spisů v evidenci OSPOD. U tohoto ukazatele je nutné zmínit, že spis je veden minimálně na jedno dítě, může však jít i o vícepočetnou skupinu dětí. Může jít o mnoho rozdílných situací, které děti zažívají (poručenství, konfliktní rozvodové situace, zanedbávání péče rodiči až po týrání a zneužívání dětí).

---

[26] https://www.8000duvodu.cz/blog/zprava-o-stavu-pece-o-ohrozene-deti-v-cr-v-roce-2023-prevence-ohrozeni-ditete-stale-achillovou-patou
[27] Více viz https://www.societyforall.cz/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach
[28] Více viz https://www.societyforall.cz/infografiky-narocne-chovani-ve-skolach
[29] V analýze záměrně nepoužíváme termín děti s problémovým chováním, neb ten může vést k představě, že dítě je problémové. Snažíme se spíše oddělit osobnost dítěte od jeho chování, tj. dítě má náročné chování, se kterým si musejí pečovatelé poradit. JdeJde o chování, které podle očekávání neodpovídá věku dítěte nebo představě o společenských normách.
[30] Om – zkratka pro „ochrana mládeže" – spis nezletilého dítěte vedený na místně příslušném úřadu. Místní příslušnost úřadu se řídí místem trvalého pobytu dítěte. Zdroj dat: roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany jednotlivých ORP v Olomouckém kraji, rok 2022

V evidenci všech OSPOD v roce 2023 v kraji bylo nejméně 6 383 dětí podle vykázaných spisů (více viz kapitolu Děti v péči OSPOD).

3,5 % dětí s postižením

„O dětech s postižením je vhodnější mluvit jako o dětech, které čelí vyššímu riziku z důvodu zvláštních nároků na péči o děti, souvisejících s jejich postižením. Pro většinu z nich platí, že nejde o děti ohrožené, kterými by se měl zabývat systém ochrany dětí.“[31]

Děti s postižením jako speciální skupinu zařazujeme podle výše uvedené studie. Vzhledem k náročnosti péče se může stát, že děti skončí v péči OSPOD. Děti s postižením patří také mezi ohrožené děti, v této analýze se jimi nezabýváme z důvodu toho, že na toto téma vznikla v rámci spolupráce Nadace a Olomouckého kraje samostatná analýza.

V Olomouckém kraji žije přibližně 3,8 tisíce dětí s postižením.

1,5 % dětí v bytové nouzi

Přesto, že samotná bytová nouze by neměla být důvodem odebrání dítěte, je často hlavní příčinou vedoucí k existenční krizi celé rodiny, ke stěhování, případně ubytování v nevyhovujících podmínkách, azylových domech apod., kumulace problémů následně vede k situaci, kdy dojde k odebrání dítěte z rodiny. Bytová nouze tak v mnoha případech stojí na počátku cesty, která vede do náhradní péče.

Podle studie:[32] „Existuje velmi silná souvislost mezi podílem obyvatel v sociálních problémech, jako jsou exekuce a bytová nouze, a mezi podílem dětí odebraných z rodiny.
Naplnění základní lidské potřeby v podobě důstojného bydlení zajistí výchozí podmínky pro možný bezpečný život dítěte.“

V bytové nouzi se nacházejí téměř dva tisíce dětí v Olomouckém kraji. Je nutné vzít v potaz specifické rozdělení podle konkrétních specifik jednotlivých lokalit.

1,3 % dětí je umístěno mimo rodinu (náhradní rodinná péče a ústavní výchova)

V důsledku mnoha aspektů jsou některé děti umístěny mimo rodinu, buď do náhradní rodinné péče, do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nebo dětských domovů a dalších zařízení. Děti v náhradní rodinné péči[33] jsou stejně jako další ohrožené děti ovlivněné nejen tím, co zažily, ale také tím, že vyrůstají mimo vlastní rodinu, což přináší další ohrožení pro jejich vývoj, a záleží na kvalitě náhradních rodičů, zda se jim tyto okolnosti podaří překonat. Pro úplnost uvádíme také vybrané údaje k oblasti náhradní rodinné péče, i když ta sama o sobě není předmětem této analýzy. Děti v ústavní výchově patří mezi děti nejohroženější, a to nejenom důvody, které vedly k umístění mimo rodinu, ale také mohou být ohroženy samotným pobytem v ústavní výchově. Zároveň dlouhodobé zkušenosti a některé studie ukazují jejich nepřipravenost na běžný život po odchodu z ústavní péče.

[31] https://www.8000duvodu.cz/blog/zprava-o-stavu-pece-o-ohrozene-deti-v-cr-v-roce-2023-prevence-ohrozeni-ditete-stale-achillovou-patou
[32] Zdroj: https://www.8000duvodu.cz/blog/zprava-o-stavu-pece-o-ohrozene-deti-v-cr-v-roce-2023-prevence-ohrozeni-ditete-stale-achillovou-patou
[33] Celkem ke konci roku 2023 bylo v náhradní péči (pěstounská péče, osobní péče poručníka, péče jiné osoby) 1 110 dětí – viz výkaz OSPOD 2023.

V Olomouckém kraji je odhadem 1,6 tisíce dětí umístěných mimo biologickou rodinu (více viz kapitolu Děti v péči OSPOD).

BOX Č. 2

Obrázek č. 3: Expertní odhad počtu ohrožených dětí v Olomouckém kraji

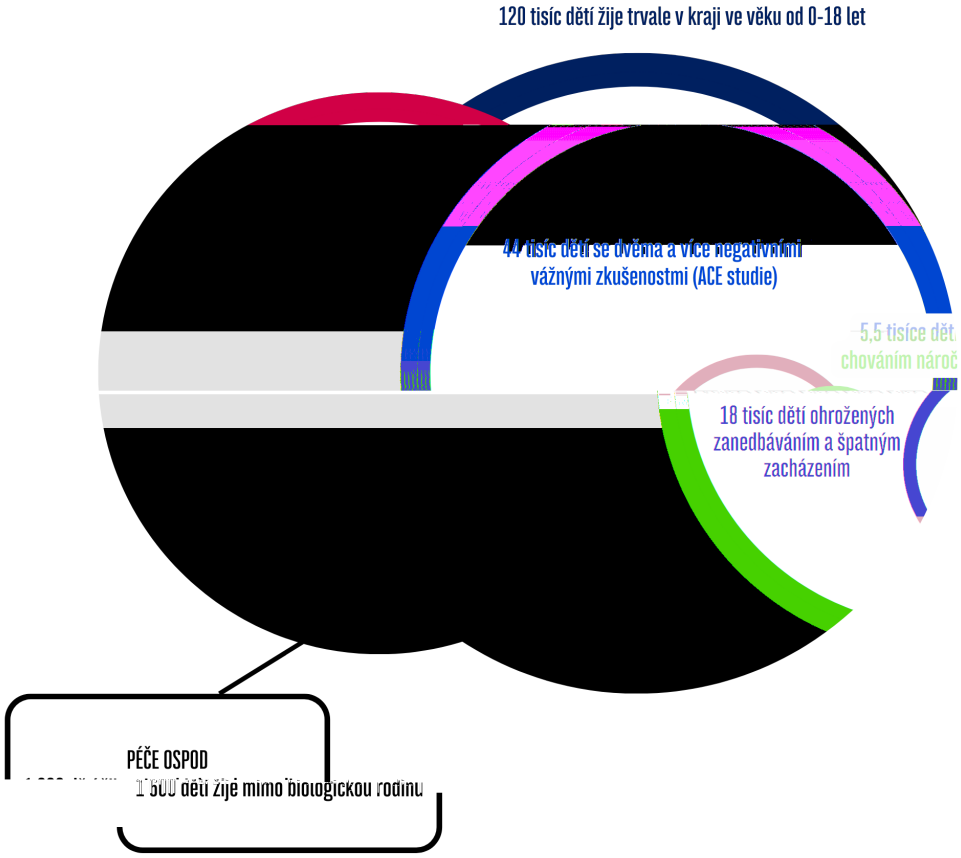

Zdroj dat: ČSU, 2022 a vlastní výpočty na základě studií, ACE studie (ČOSIV)

Protože v některých případech jde o kumulaci jevů (např. dítě s náročným chováním je zároveň ohroženo zanedbáváním), může být jedno dítě uvedeno ve více sloupcích.

V analýze se primárně zabýváme skupinou dětí ohrožených zanedbáváním či špatným zacházením včetně dětí, které jsou umístěné mimo rodinu. Počty ohrožených dětí odhadujeme podle míry prevalence zanedbání, špatného zacházení nebo náročného chování. Míra prevalence je stanovena na celou ČR, vzhledem k socioekonomickým podmínkám v kraji lze předpokládat, že číslo bude reálně vyšší. Tato data slouží pro obecnou představu, kolik dětí v kraji potřebuje péči a pomoc ze strany specialistů (v podobě školských či sociálních a dalších pracovníků). Je nutné poznamenat, že výpočet neakceptuje míru zatížení (ve smyslu míry sociálně-ekonomického znevýhodnění) jednotlivých ORP.

Odhad počtu vybraných kategorií ohrožených dětí podle jednotlivých ORP

Tabulka č. 1: Odhad počtu ohrožených dětí – podle ORP v Olomouckém kraji

Odhad počtu ohrožených dětí (0–18 let) podle jednotlivých ORP Olomouckého kraje (data byla extrapolována a zaokrouhlena na desítky)				
Název ORP	Odhad počtu dětí ohrožených zanedbáváním či špatným zacházením	Odhad počtu dětí (6–18 let) s náročným chováním v ORP	Odhad počtu dětí v bytové nouzi podle ORP[34] (zaokrouhlení)	Počet dětí do 18 let v ORP (zaokrouhlení)
Olomouc	4 950	1 513	400	33 000
Prostějov	2 850	871	300	19 000
Přerov	2 100	642	350	14 000
Šumperk	1 800	550	160	12 000
Jeseník	1 050	321	160	7 000
Hranice	975	298	160	6 500
Zábřeh	975	298	70	6 500
Šternberk	750	229	100	5 000
Litovel	675	206	50	4 500
Uničov	600	183	40	4 000
Mohelnice	525	160	40	3 500
Lipník nad Bečvou	450	138	70	3 000
Konice	300	92	10	2 000
Celkem	18 000	5 500	1 910	120 000

Ohrožené rodiny v Olomouckém kraji trápí existenční problémy (bytová nouze, finanční potíže), ale také nedostatek rodičovských kompetencí a s tím i spojené problémy s chováním dětí náročných na péči. V další podkapitole se zaměříme na děti v péči OSPOD, náhradní rodinnou péči, kurátory, ale i ústavní zařízení v kraji.

2.4. Děti v péči OSPOD

Olomoucký kraj má 1,3 % odebraných dětí z rodinné péče, což je 1,6 tisíce dětí. Vzhledem k cílové skupině ohrožených dětí považujeme za klíčové zmínit tuto skutečnost i v rámci srovnání s celou ČR. Kraj dosahuje celorepublikového průměru (nejvíce se odebírají děti v Ústeckém kraji – 2,8 %, naopak nejméně v Praze – 0,8 %).

[34] Vypočítáno z dat z výsledků z Platformy pro sociální bydlení.

Data z výkazů OSPOD za rok 2023:

- 6 383 spisů Om[35]
- 1 103 dětí v péči kurátorů
- 1 100 dětí v náhradní rodinné péči
- 260 dětí odebraných z rodin

Děti v evidenci OSPOD podle ORP

V evidenci všech OSPOD v roce 2023 v kraji bylo 6 383 spisů Om (celkový počet spisů Om, které OSPOD evidoval v rejstříku Om). Pokud počet spisů vztáhneme k celkovému počtu dětí v kraji, lze konstatovat, že v evidenci je 5,3 % dětí. Tato hodnota je pod celorepublikovým průměrem podílu Om k počtu dětí v ČR, kde jde o 6,3 %.

Více než dvojnásobný počet evidovaných spisů Om má ORP Jeseník. Nadprůměrný počet spisů vykazuje také ORP Přerov.

Tabulka č. 2: Podíl počtu evidovaných spisů Om v roce 2022/2023 – podle ORP v Olomouckém kraji

Podíl počtu evidovaných spisů Om v roce 2022/2023		
	2022	2023
Celá ČR	6,3	6,3
Olomoucký kraj – celkem	5,7	5,3
Jeseník	14,2	14,2
Přerov	7,4	7,3
Šternberk	6,1	7
Prostějov	5,9	5,7
Uničov	5,2	4,7
Konice	5,1	5
Olomouc	5,1	4,2
Šumperk	4,8	4,8
Zábřeh	4,4	4
Hranice	4	1,6
Litovel	3,9	3,1
Mohelnice	3,5	2,7
Lipník nad Bečvou	2,8	2,4

Zdroj dat: roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany jednotlivých ORP v Olomouckém kraji, rok 2022/2023.

Pozn.: Z dotazníkových odpovědí pracovníků OSPOD vyplývá, že okolo 200 dětí s trvalým pobytem v Olomouckém kraji je umístěných v zařízeních mimo tento kraj.

[35] Om – zkratka pro „ochrana mládeže" – spis nezletilého dítěte vedený na místně příslušném úřadu. Místní příslušnost úřadu se řídí místem trvalého pobytu dítěte. Zdroj dat: roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany jednotlivých ORP v Olomouckém kraji, rok 2022/2023.

Klienti kurátora pro děti a mládež

V celém Olomouckém kraji bylo v roce 2023 v evidenci OSPOD u kurátorů evidováno 1 103 dětí. K celkovému počtu klientů je nutné vzít v potaz celkový počet dětí žijících v ORP. V roce 2023 evidovala ORP Přerov téměř dvakrát více klientů v péči kurátora než v ostatních ORP Olomouckého kraje. Vyšší počet dětí v péči kurátora byl vykázán také v ORP Šumperk, Jeseník a Konice.

Z evidence OSPOD lze vyčíst i procentuální zastoupení ve věkových kohortách u kurátorů. V jednotlivých ORP se podíl zastoupení evidovaných klientů do 15 let a mladistvých výrazně liší. V ORP Konice, Uničov je více než 70 % klientů mladších 15 let. Naopak mladiství tvoří největší klientelu v ORP Hranice a Záhřeb. V ostatních ORP je zastoupení obou cílových skupin rovnocenné.

Tabulka č. 3: Podíl klientů kurátora pro děti a mladistvé v roce 2023 – podle ORP v Olomouckém kraji

Klienti kurátora pro děti a mládež podle evidence výkazů OSPOD v roce 2023			
	Počet evidovaných klientů	Počet klientů na 1 000 dětí	Počet dětí ORP (0–18 let)
Přerov	368	26	14 000
Šumperk	170	14	12 000
Olomouc	168	5	33 000
Prostějov	122	6	19 000
Jeseník	73	10	7 000
Záhřeb	48	7	6 500
Šternberk	44	9	5 000
Mohelnice	27	8	3 500
Uničov	27	7	4 000
Konice	20	10	2 000
Hranice	16	2	6 500
Lipník nad Bečvou	14	5	3 000
Litovel	6	1	4 500
Celkem	1103	112	120 000

Odebrané děti – děti mimo domov

V roce 2023 bylo na území Olomouckého kraje odebráno z rodin 260 dětí. Vzhledem k počtu dětí v Olomouckém kraji lze uvést, že se v tomto roce odebralo 2,2 ‰ dětí, což je více než celorepublikový průměr, který je 1,6 ‰.

Z detailní analýzy jednotlivých ORP vyplývá, že v roce 2023 bylo výrazně více dětí odebráno z ORP Šternberk, Přerov a Zábřeh.

Tabulka č. 4: Podíl počtu odebraných dětí mimo domov v roce 2022/2023 – podle ORP v Olomouckém kraji

Podíl počtu odebraných dětí mimo domov v roce 2022/2023 k celkovému počtu dětí v daném regionu (‰)		
	2022	2023
Celá ČR	1,5	1,6
Olomoucký kraj – celkem	1,9	2,2
Přerov	4,7	3,7
Šumperk	3,3	2,9
Zábřeh	2,1	3,1
Prostějov	1,7	2,1
Hranice	1,6	0,9
Jeseník	1,6	2,1
Mohelnice	1,5	1,4
Olomouc	1,2	1,3
Šternberk	1,1	4,2
Konice	1,1	3
Lipník nad Bečvou	0,4	1,7
Uničov	0,2	3
Litovel	0	0

Zdroj dat: roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany jednotlivých ORP v Olomouckém kraji, rok 2022/2023.

Spontánní důvody uváděné pracovníky OSPOD v dotazníkovém šetření

Nejčastější důvody pobytu dítěte mimo domov, vnímané ze strany pracovníků OSPOD

Jaké jsou nejčastější důvody pro pobyt dítěte mimo rodinu (bez ohledu na právní titul umístění) – možnost více odpovědí

Více než třetina pracovníků (34 %) OSPOD považuje za klíčový důvod pobytu dítěte mimo domov nedostatečnou péči ze strany rodičů (zanedbání základních potřeb). Dalšími důvody jsou výchovné problémy, obtíže dítěte s chováním a materiální situace rodičů.

Graf č. 10: Nejčastější důvody pobytu dítěte mimo domov, vnímané ze strany pracovníků OSPOD (bez ohledu na právní titul umístění) – možnost více odpovědí (%)

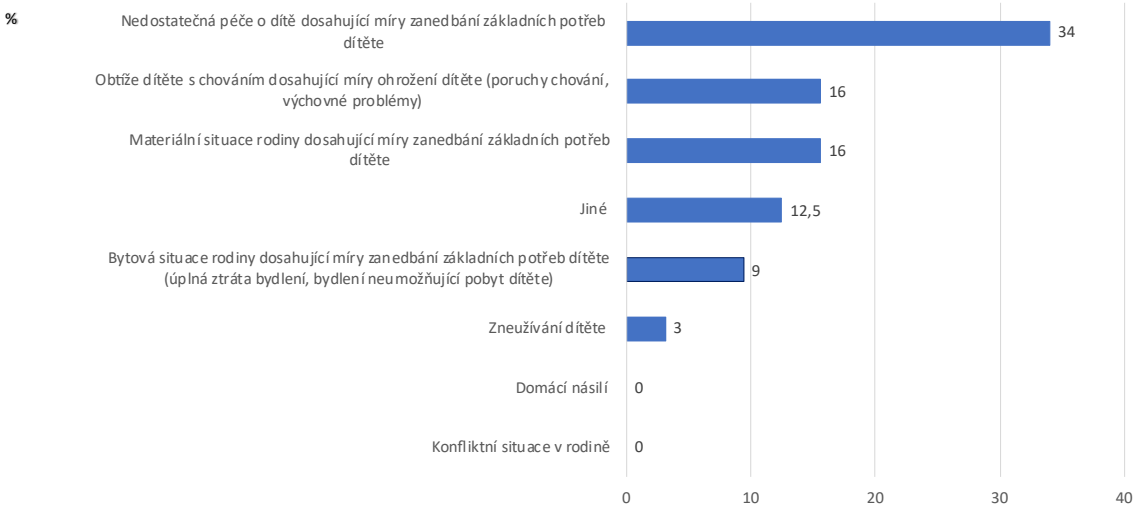

Mezi jinými důvody pracovníci OSPOD uvedli: „Děti se specifickými potřebami, rodiče závislí na návykových látkách (alkohol, drogy), psychiatrické onemocnění u rodičů."

Hlavní důvod odebrání dítěte ve výkazech OSPOD

Při srovnání vykazovaných důvodů je zřejmé, že v OSPOD v Olomouckém kraji výrazně více odebírají děti na základě „zanedbání výchovy dítěte", naopak méně (než je v OSPOD v jiných krajích ČR obvyklé) odebírají děti z důvodu „jiných překážek na straně rodičů".

Graf č. 11: Důvod odebrání dítěte ze strany OSPOD

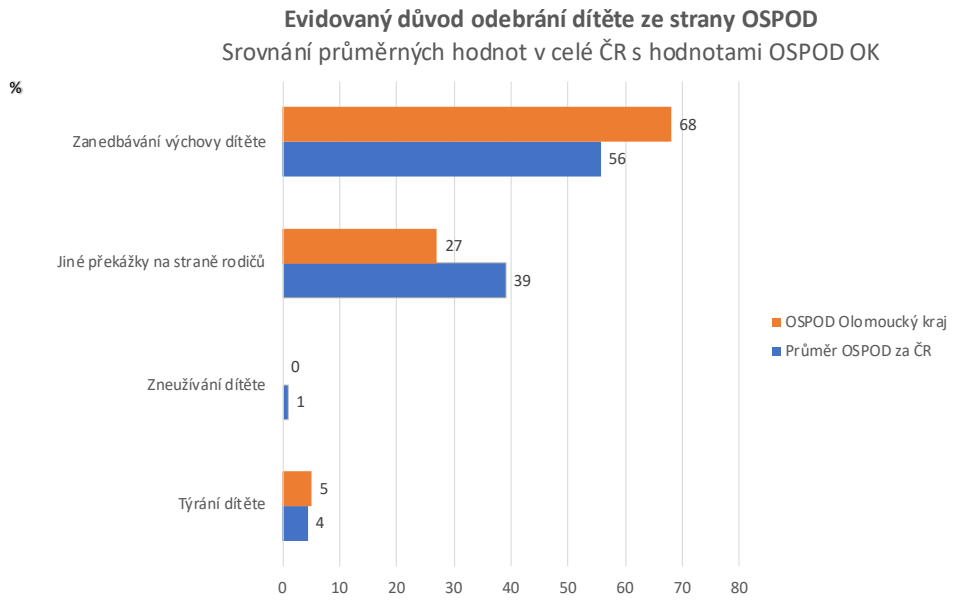

2.5. Děti v ústavní péči

Část odebraných dětí může být umístěna do ústavního zařízení. Zaměřili jsme se na nejčastěji využívaná zařízení, což jsou v kraji zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) a dětské domovy (DD).

Z Stock and flow analýzy (SFA) vyplynulo, že kapacita ZDVOP v Olomouckém kraji byla v době šetření až na jedno místo plná, děti zde byly umístěny často se sourozenci, hlavním důvodem umístění bylo rozhodnutí rodičů, kteří mají problémy s bydlením a financemi, případně se závislostmi. Klíčové je zjištění, že jen polovina dětí se ze ZDVOP vrací domů, i když většina je po dobu svého pobytu svými rodiči navštěvována.

Problematika dětských domovů je komplexnější, polovina všech dětí sem přišla během posledních tří let. Hlavním důvodem jsou obtíže s bydlením a financemi. Roste počet umístěných sourozeneckých skupin a snižuje se věk dětí, které jsou do DD přijaty. Tři z deseti dětí odcházejí z DD až v období plnoletosti.

„Systém je propustný velmi dobře do ústavu, ale velmi špatně zpět, tam je předběžné opatření a je to hned, když se rodiče zlepší, tak se to strašně dlouho zkoumá, ale cesta zpět jsou další podmínky a překážky." (pracovník v sociální oblasti)

Děti umístěné v zařízení ZDVOP – detailní zjištění

Klokánek Dlouhá Loučka (ZDVOP) kapacita dvacet dětí – v době šetření byla kapacita naplněna
Dětské centrum Ostrůvek, Šumperk (ZDVOP) kapacita osm dětí – v době šetření byla kapacita naplněna
Středisko sociální prevence Olomouc, p.o., Kanafásek (ZDVOP) kapacita čtyři děti – v době šetření byla kapacita naplněna
Klokánek Olomouc (ZDVOP) – kapacita šestnáct dětí – v době šetření zde bylo patnáct dětí

Charakteristika dětí

Celkem ve všech zařízeních ZDVOP bylo 47 dětí (v době šetření). Až na jedno místo byla celkově naplněna kapacita všech zařízení v kraji. Pro zmapování delšího vývoje jsme zahrnuli i informace o stejně velké skupině dětí, které ze zařízení již odešly.

Délka pobytu dětí v zařízení (v době šetření)

Vzhledem ke skutečnosti, že děti mohou využít ZDVOP na šest měsíců, byla většina současných dětí umístěna do ZDVOP v roce 2022/2023.

Důvody umístění dětí do ZDVOP

Nečastějším důvodem přijetí byly jednoznačně: obtíže s bydlením a zajištěním základní péče o děti, obtíže rodiny v oblasti financí, obtíže rodiny v oblasti zajištění základní péče o děti (hygiena, strava apod.).
Dále obtíže bydlení spojené se závislostmi rodičů na návykových látkách, kriminalitou rodičů.
Dále obtíže s bydlením, financemi a zajištění základní péče spojené s týráním a domácím násilím. Tři děti byly přijaty na základě nevhodného chování dětí.

Přijetí do ZDVOP

Devět z deseti dětí přišlo přímo z biologické rodiny.

V 60 % případů jsou děti do ZDVOP umístěny na základě smlouvy o poskytování ochrany a pomoci se zákonným zástupcem, 28 % na základě předběžného nařízení, 12 % (šest dětí bylo přijato na vlastní žádost).

Devět z deseti dětí bylo umístěno v zařízení i se sourozenci

23 % umístěných dětí mělo další sourozence v náhradní rodinné péči, pět dětí mělo další sourozence v péči rodičů mimo zařízení (často byly z početnějších rodin, měly dva až tři sourozence).

Průměrný věk příjmu dětí do ZDVOP je okolo devíti let. Čtvrtina všech umístěných dětí je ve věku od jednoho roku do pěti let. Polovina dětí je přijímána mezi 5. až 13. rokem. Nejmladšímu přijatému dítěti nebyly ještě ani dva roky a nejstaršímu bylo více než 17 let.

Poměr umístěných dětí z hlediska pohlaví je vyrovnaný – 22 chlapců a 25 dívek.

Všechny děti byly v evidenci OSPOD, nejčastěji v OSPOD Olomouc, OSPOD Šumperk, OSPOD Rýmařov, OSPOD Přerov a OSPOD Lipník nad Bečvou.

Ve správě mimo OSPOD Olomouckého kraje je nejvíce dětí z OSPOD Rýmařov (17 % současných dětí) a OSPOD Most.

Pobyt v zařízení

Většina rodičů bydlela v blízkosti svých dětí, nejčastěji v Olomouci, případně v Šumperku. U pětiny byl pobyt alespoň jednoho rodiče neznámý/nebo bylo uvedeno, že „bydlí na ulici".

Všechny děti jsou v kontaktu se svými blízkými. 64 % rodičů jje se svými dětmi v kontaktu alespoň jednou za týden či častěji. Dalších 30 % je však v kontaktu s dětmi spíše jedenkrát až dvakrát za měsíc. Ostatní jsou v kontaktu s dětmi méně než jednou za měsíc.

Ve 49 % případů jsou děti navštěvovány matkou i otcem. V dalších 40 % jsou děti navštěvovány pouze matkou. V ostatních případech jde o návštěvy pouze otce nebo matky se sourozenci. V porovnání s návštěvami u již propuštěných dětí je zajímavý nárůst počtu návštěv pouze otců (dříve sami vůbec nechodili).

Přibližně sedm z deseti dětí navštěvují jejich rodiče v zařízení. Dvě děti z deseti tráví pobyty doma. Jedno dítě z deseti je bez fyzického kontaktu s rodičem a je ve spojení pouze telefonicky, písemně.

Mezi dětmi umístěnými do ZDVOP nejsou děti, které pobírají příspěvek na péči. Mezi dětmi však byly identifikovány tři děti s postižením. Jde o lehké mentální postižení, vývojové opoždění nebo sluchové postižení.

45 % umístěných dětí navštěvuje základní školu. 30 % však nenavštěvuje ani mateřskou školu. Pouze 4 % navštěvují střední školu.

Děti, které zařízení již opustily

Dříve přicházely děti také nejvíce z biologických rodin, ale pět dětí (10 %) z azylových domů a pět dětí z pěstounské nebo příbuzenské péče.

Z dětí, které odešly ze ZDVOP:

- Pět dětí z deseti se vrátilo zpátky do své rodiny
- Tři děti z deseti odešly do dětského domova
- Ostatní děti šly do pěstounské rodiny nebo příbuzenské péče

Dětské domovy v Olomouckém kraji

Do Stock and flow analýzy (SFA) bylo zapojeno deset dětských domovů z jedenácti existujících.

Obrázek č. 4: Seznam zahrnutých DD do šetření v Olomouckém kraji

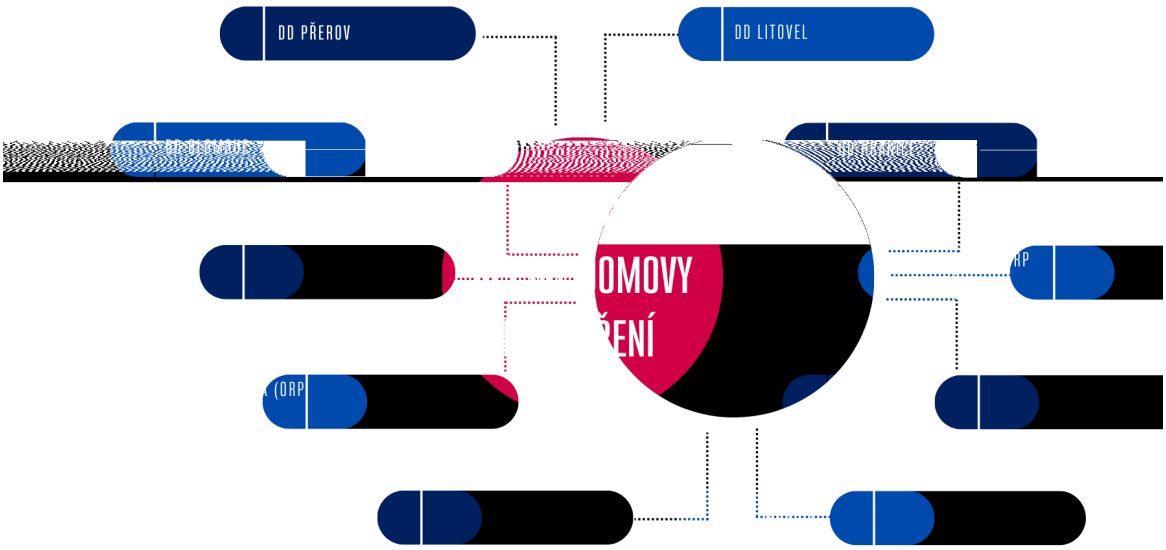

Pozn.: DD Lipník se do šetření nezapojil.

Charakteristika souboru dětí

Celkem bylo ve sledovaných dětských domovech 305 dětí (v době šetření), z důvodu zmapování delšího vývoje jsme zahrnuli i informace o 249 dětech, které ze zařízení již odešly.

Nejčastější důvody umístění dětí do DD

Pro šest z deseti všech umístěných dětí platí, že hlavním důvodem umístění jsou:

- ⇒ obtíže rodiny v oblasti bydlení
- ⇒ obtíže rodiny v oblasti financí, obtíže rodiny v oblasti zajištění základní péče o děti (hygiena, strava apod.)
- ⇒ často spojená závislost na návykových látkách a kriminální činnost

21 dětí bylo umístěno z důvodu týrání, násilí na dětech a dalších sociálních problémech
11 dětí bylo přijato na základě nezájmu rodiny, opuštění dítěte
9 dětí bylo umístěno na základě nevhodného chování a dalších obtíží rodiny
6 dětí bylo umístěno mimo jiné i z důvodu zdravotního postižení dítěte (náročnost péče o dítě závislé na péči druhých).

Příchod do DD

Čtyři z deseti dětí přišly do DD přes ZDVOP, tři z deseti dětí přišly přímo z biologické rodiny, jedno z deseti dětí přišlo z dětského centra (bývalého kojeneckého ústavu).

Polovina dětí byla umístěna do DD nařízením ústavní výchovy a druhá polovina předběžným opatřením. V současnosti je většina dětí v DD na základě nařízení ústavní výchovy, 8 % byla uzavřena smlouva se zletilým (24 mladých dospělých).

Děti umístěné v DD (v době šetření)

Polovina dětí, které jsou teď v DD (150 dětí), přišla do DD v posledních třech letech. Další třetina přišla v letech 2020–2015.

85 % všech dětí je v DD se svými sourozenci. V době šetření bylo v DD nejvíce dvojčlenných a tříčlenných sourozeneckých skupin. Výjimkou však nebyly ani pětičlenné až sedmičlenné sourozenecké skupiny.

Více než třetina rodin, ze kterých dětí pocházejí, má alespoň jedno dítě ve své péči doma. 8 % ze současně přijatých dětí má své sourozence v náhradní rodinné péči.

Mezi dětmi v DD je 46 % dívek a 54 % chlapců.

Děti jsou nejčastěji v péči OSPOD Olomouc, Šumperk, Prostějov a Jeseník.

20 dětí z 305 je právně volných, nejčastěji z důvodu zbavení rodičovské odpovědnosti.

Kontakt s rodinou a blízkými

Dvě z deseti dětí nejsou vůbec v kontaktu se svými blízkými. Téměř čtvrtina dětí je v kontaktu s blízkými jednou až dvakrát za měsíc. Pouze 17 % je v kontaktu každý nebo skoro každý týden.

36 % dětí je v kontaktu pouze s matkou. 9 % je v kontaktu pouze s otcem a 7 % je v kontaktu jen se sourozenci. 12 % dětí je bez fyzického kontaktu s rodiči (komunikují pouze přes sociální sítě nebo telefonicky). 43 % dětí se vídá se svými blízkými při pobytech v rodině. 6 % dětí může na návštěvy domů ke své rodině.

Péče o děti s postižením nebo zdravotním omezením

V současnosti je v DD pět dětí, které pobírají příspěvek na péči.

U třetiny všech dětí však bylo identifikováno nějaké postižení – nejčastěji se uvádějí lehké a střední mentální postižení, středně až středně těžké mentální postižení a vývojové opoždění.

Čtvrtina dětí má psychiatrickou diagnózu, často však nebylo v rámci dotazování uvedeno, jakou konkrétní. 10 % dětí má diagnózu F90 – F99 (poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a v adolescenci; nespecifikovaná duševní porucha).

Vzdělání

10 % dětí navštěvuje předškolní vzdělávání, 65 % základní, 23 % střední a 2 % studium na VŠ.

Ze všech dětí, které navštěvují základní školu, je čtvrtina ve třídě zřízené podle § 16 odst. 9 školského zákona (speciální třídě). 19 % je v běžné třídě s podpůrnými opatřeními.

Děti, které již ze zařízení odešly

Děti tráví v DD obvykle čtyři až pět let. Nejčastěji přicházejí do DD ve věku devět let a v sedmnácti letech opouštějí DD.

Z dětí, které DD opustily:

⇒ Tři z deseti dětí se vrátily do své rodiny

⇒ Tři z deseti dětí opustily DD až v dospělosti a šly bydlet k sourozencům nebo odešly z důvodu plnoletosti a využily nabídky následného bydlení (pronajmutí bytu, domy na půl cesty, chráněné bydlení, startovací byt apod.)

⇒ Dvě z deseti dětí odešly z DD do výchovného ústavu nebo jiného D se školou

⇒ Ostatní děti odešly k příbuzným nebo do příbuzenské pěstounské péče

⇒ Pouze šest dětí ze zkoumaných 249 odešlo do pěstounské péče

Porovnání umístěných dětí a dětí, které odešly:

V porovnání s dětmi, které již odešly, roste počet sourozeneckých skupin umístěných společně do DD

Oproti vzorku dětí, které již zařízení opustilo, je mezi současnými dětmi více dětí předškolního věku

Celkové hodnocení mladistvých v DD (na základě výstupů z diskuzní skupiny)

„Když neděláš problémy, máš možnosti. Jaký si to uděláš, takový to máš.“ (mladistvý klient dětského domova)

Shrnutí námětů mladistvých v DD na změnu:

Postava vychovatelů: psychologické vyšetření vychovatelů, někteří vychovatelé by tam neměli pracovat

Větší finanční podpora: víc peněz na oblečení a větší stravovací normy, větší kapesné

Stravování: v bytě si děcka řeknou, co chtějí třeba ke svačině. Taky by bylo možné brát si na byt návštěvy. Vaříme si o víkendech, přes týden chodíme do školy na oběd. V DD byla kuchařka, která říkala: „Když nedojíš polévku, nemáš druhé jídlo.“

Svobodná volba psychologa, psychiatra, specialisty

Startovací byt, cílená příprava na samostatný život

3. KLÍČOVÉ POTŘEBY OHROŽENÝCH DĚTÍ A JEJICH RODIN

Shrnutí: Ohrožené děti a jejich rodiče potřebují především bydlení, finanční podporu a děti potřebují, aby jejich rodiče měli dostatečné kompetence na to se o ně dobře starat. Společným tématem většiny ohrožených dětí a rodičů je také trauma.

Na základě analýzy všech získaných informací jak z diskuzní skupiny s rodiči v azylovém domě, s mladistvými z dětského domova, tak z rozhovorů s poskytovateli sociálních služeb, s vedoucími pracovníky SVP a dotazníkového šetření mezi vedoucími pracovníky OSPOD vyplynuly následující klíčové potřeby ohrožených rodin a jejich dětí.
Zároveň klíčové potřeby vyplývají i z celkového charakteru kraje a specifických problémů v jednotlivých ORP. Je však nutné poznamenat, že jde o potřeby, které jsou typické pro všechny ohrožené děti a jejich rodiny v celé ČR. Následující výčet samozřejmě není kompletní a vycházíme z informací od respondentů, kteří se zapojili do našeho šetření.

Potřeby v péči o ohrožené děti

„Děti k nám chodí, jelikož jim chybí člověk, kterému se mohu svěřit, rodiče nefungují, nemají kamarády, chodí k nám i sexuálně zneužívané děti. Dále řešíme domácí násilí, frustrace z materiálního nedostatku, sebepoškozování, pokusy o sebevraždu. V Olomouckém kraji chybí Centrum duševního zdraví pro děti.“ (pracovník NZDM)

Zajištění psychosociální podpory dětí a volnočasových aktivit

Volnočasové aktivity zdarma a v místě bydliště oproti časté vysokoprahovosti služeb a kroužků školských zařízení. NZDM, komunitní centrum, dětská skupina, doučovací kluby ve vyloučených lokalitách.
Socioterapeutický klub pro děti – děti s poruchou pozornosti, ADHD, poruchou komunikace, cílem je naučit děti fungovat ve skupině, nácvik interakcí, emočních dovedností, někdy je to arteterapie, dramaterapie, ale hodně to záleží na dětech.
Chybí služba pro mladistvé – pobytová, kde by mohli být, když už nechtějí být v rodině, ale nechtějí jít od DD.

Potřeby ohrožených rodin

Poskytovatelé sociálních služeb shrnují klíčové problémy, které řeší ve svém životě a praxi:

Bydlení, bytová nouze rodin – hledání vhodného bytu, řešení nevyplacených kaucí, zajištění dávek hmotné nouze, dávek mimořádné okamžité pomoci.
Finanční problémy rodin a nezaměstnanost – řešení dluhů a exekucí, hmotná nouze – navázání na potravinovou banku a oděvní banku, hledání zaměstnání, vymáhání nevyplacené mzdy, psaní CV, příprava na pohovor, důchody, dávky, vyhledávání zkrácených úvazků pro samoživitele.
Rodičovské kompetence a spolupráce s OSPOD – domácí násilí, psychiatrická diagnóza, užívání návykových látek, závislosti – úprava poměrů dětí, svěření do péče, výživné, výchovně-vzdělávací činnosti s dětmi.
Nedostatek informací o nabízených sociálních službách, nedostatek preventivních služeb a poradenství.

Bydlení, bytová nouze rodin

Problémy s bydlením, chybí dostupné, sociální bydlení

„Nemáme zákon o sociálním bydlení. Města se zbavila svých bytů. SASRD někdy je jako krizová záležitost, ale pak nemá čas na prevenci. Systém se nemění rychle podle potřeb. Hodně se snaží neziskovky, ale potřebujeme, aby to šlo seshora. Jsme excelentní v psaní strategií, ale není jasné, kdo to bude dělat, chceme to změnit." (pracovník SASRD)

Nedostatek bytů pro vícečetné rodiny

„Měli jsme nabídky bytu, ale tam já jsem nemohl, jelikož nás doma bylo deset. Tak jsem skončil v děcáku." (dítě v DD)

Ohrožené rodiny mají hodně problémů s pronajímateli, vedou hodně právních sporů z důvodů neoprávněně navyšovaného nájmu, neposkytování vyúčtování, nevracení kaucí.

„Ohrožené rodiny mají hodně problémů s pronajímateli z důvodů neoprávněně navyšovaného nájmu, neposkytování vyúčtování, nevracení kaucí. Většinou ale nejdou do právního sporu, protože se bojí, že o bydlení přijdou. Také často žijí v nevyhovujícím bydlení – plísně. V tomto jsou velmi frustrovaní." (pracovník SASRD)

Bludný kruh po azylových domech

„Bydlení – nevyhovující bydlení, klientky, které se stěhují z AD do AD, pak jdou zase k nim (AD Jeseník, Šumperk, Zábřeh takto se to točí)." (pracovník azylového domu)

„Dost dětí nikdy nebydlelo v bytě, vůbec to neznají. Zároveň jsou zvyklí dostávat hodně věcí, třeba oblečení." (pracovník azylového domu)

BOX č. 3: Olomouc kontaktní centrum pro bydlení[36]

Osoby, které mají potíže spojené s bydlením, mohou navštívit nově zřízené pracoviště. Proškolení odborníci jim v něm poskytnou poradenství a pomoc v možnostech bydlení, pomohou vyřídit příspěvek nebo zajistí podání žádosti o nájem městského bytu.

BOX č. 4: Azylové centrum Prostějov [37]

Azylové centrum Prostějov poskytuje sociální službu azylový dům pro osamělé rodiče s dětmi, kteří se nacházejí ve složité životní a sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Azylový dům je provozován v jedné budově s deseti bytovými jednotkami. Kapacita je deset rodičů a maximálně 30 dětí. Rodiče a děti bydlí v samostatných vybavených bytových jednotkách, kde je zajištěno dostatečné soukromí. Je k dispozici sociální pracovník, který pracuje s klienty po dobu jejich pobytu v azylovém domě, pomáhá řešit jejich sociální situaci a záležitosti v rámci individuálních plánů. V azylovém centru jsou organizovány skupinové aktivity, které jsou zaměřeny také na zvyšování sociálních dovedností a orientaci v sociálním systému. Klienti mají také možnost využít bezplatného právního a psychologického poradenství.

„Už se řeší ve spolupráci s městem Prostějov, budeme se rozšiřovat o čtyři bytové jednotky pro celé rodiny, tj. oba rodiče, což dosud nešlo. Dosud se to řeší tak, že se rodina rozděluje." (pracovník azylového centra)

[36] https://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/28829
[37] https://www.azylcentrum.cz/sluzby/azylovy-dum-pro-osamele-rodice-s-detmi

Finanční problémy rodin a nezaměstnanost

Nárůst finančních problémů v širší skupině lidí (vyšší vzdělanost, sociální střední vrstva)

„V době covidu se proměnila cílová skupina, dříve se jednalo zejména o nezaměstnané, často Romy, nyní se k nám dostávají „lidé doposud dobře situovaní" – řešíme závislosti, výchovné problémy, psychiatrické diagnózy." (pracovník SASRD)

Čím dále více SASRD služeb využívají poradenství a využívají právní služby v terénu, některé SASRD mají již vlastního právníka na poloviční úvazek, který je součástí týmu.

Chybí informovanost, prevence, lidé řeší své finanční problémy často pozdě

Nedostatečné rodičovské kompetence

V rámci péče o děti se rodiče dostávají do problémů kvůli nízkým rodičovským kompetencím. Často nevědí, kde hledat pomoc. Pracovníci sociálních služeb shrnují problémy v tomto tématu:

„Mámě chyběly peníze, a hlavně pomoc a bylo toho na ni moc. Musela by ale chtít to řešit." (dítě z DD)

Transgenerační přenos traumatu je opakování problémů v rodině
Chybí výchovně-vzdělávací práce s dětmi – problematika mladých, nezkušených matek
Téma vícečetné rodiny a péče o všechny děti
Dále rodiče nevědí, jak se zorientovat, když dojde k úpravě právních poměrů dětí – svěření do péče, výživné
Chybí mediace – rodinné mediace, většinou jde rodiče v rozvodovém řízení

BOX č. 5: KLUB-KO Společně-Jekhetane – skupinové aktivity pro vícečetné rodiny (Hanušovice, ORP Šumperk)[38]

Sociální služba poskytuje zejména volnočasové aktivity, kde učí např. skupinově maminky/celé rodiny s předškolními dětmi, jak si s nimi hrát, aby děti pak zvládly nástup do ZŠ. Dále nabízí víkendové pobyty pro rodiny s více dětmi. V době rozhovoru SASRD služba uvedla, že všechny rodiny, které měla v péči, mají více než pět dětí!

Celkově služba SASRD poskytuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, realizuje aktivity pro rodiny s dětmi a motivuje rodiny k jejich využívání i s dětmi, kde se zaměřuje zejména na nácvik rozvojových činností.

[38] http://jekhetane.cz/?page_id=57

4. POSKYTOVANÉ SLUŽBY PRO OHROŽENÉ DĚTI V OLOMOUCKÉM KRAJI

Shrnutí: Z přehledu kapacit nabízených sociálních služeb se ukázalo, že ambulantní služby jsou rozprostřeny nerovnoměrně. Obzvlášť preventivní služby ve formě terénních služeb jsou nedostačující v sociálně vyloučených lokalitách. Převažuje vysoká koncentrace služeb v ORP Olomouc. Poskytovatelé sociálních služeb v rozhovorech popisují nedostatečnou kapacitu a mezioborovou spolupráci a nutnost systémových změn.

4.1. Přehled nabízených sociálních služeb pro cílovou skupinu děti v kraji podle ORP

Níže uvedený přehled služeb představuje nabídku sociálních služeb, které jsou v kraji určené pro ohrožené děti a jejich rodiny. Celkový přehled (odkaz na tabulku) obsahuje služby v kraji, jež jsou uvedené v registru sociálních služeb jako služby pro cílovou skupinu dětí a rodin. Níže zpracovaná tabulka předkládá výčet zásadních služeb pracujících s ohroženými rodinami. Vycházíme z informací podle registru sociálních služeb a dat z kraje a popisujeme stav v době šetření.

Vybrané sociální služby zahrnuté do přehledu nabízených služeb

Z vybraných sociálních služeb a ZDVOP uvádíme následující sociální služby (podle zákona o sociálních službách), které považujeme z hlediska podpory dětí a rodin za klíčové:

- SASRD, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
- NZDM, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
- Intervenční centra
- Odborné sociální poradenství – jen pro rodiče ohrožené nežádoucími jevy
- Azylové domy
- Domy na půl cesty
- Terénní programy – jen pro rodiče ohrožené nežádoucími jevy
- ZDVOP

MAPA – grafické znázornění pokrytí vybranými sociálními službami

Pokrytí službami je představeno poměrem dostupnosti služeb ve vztahu k výskytu ohrožených dětí.
Vzhledem k sociálně-ekonomickému zatížení vybraných regionů, jako jsou ORP Jeseník, ORP Přerov, ORP Šternberk a ORP Šumperk, jsou vztaženy kapacity jednotlivých služeb.

Obrázek č. 5: Grafické znázornění pokrytí vybranými sociálními službami

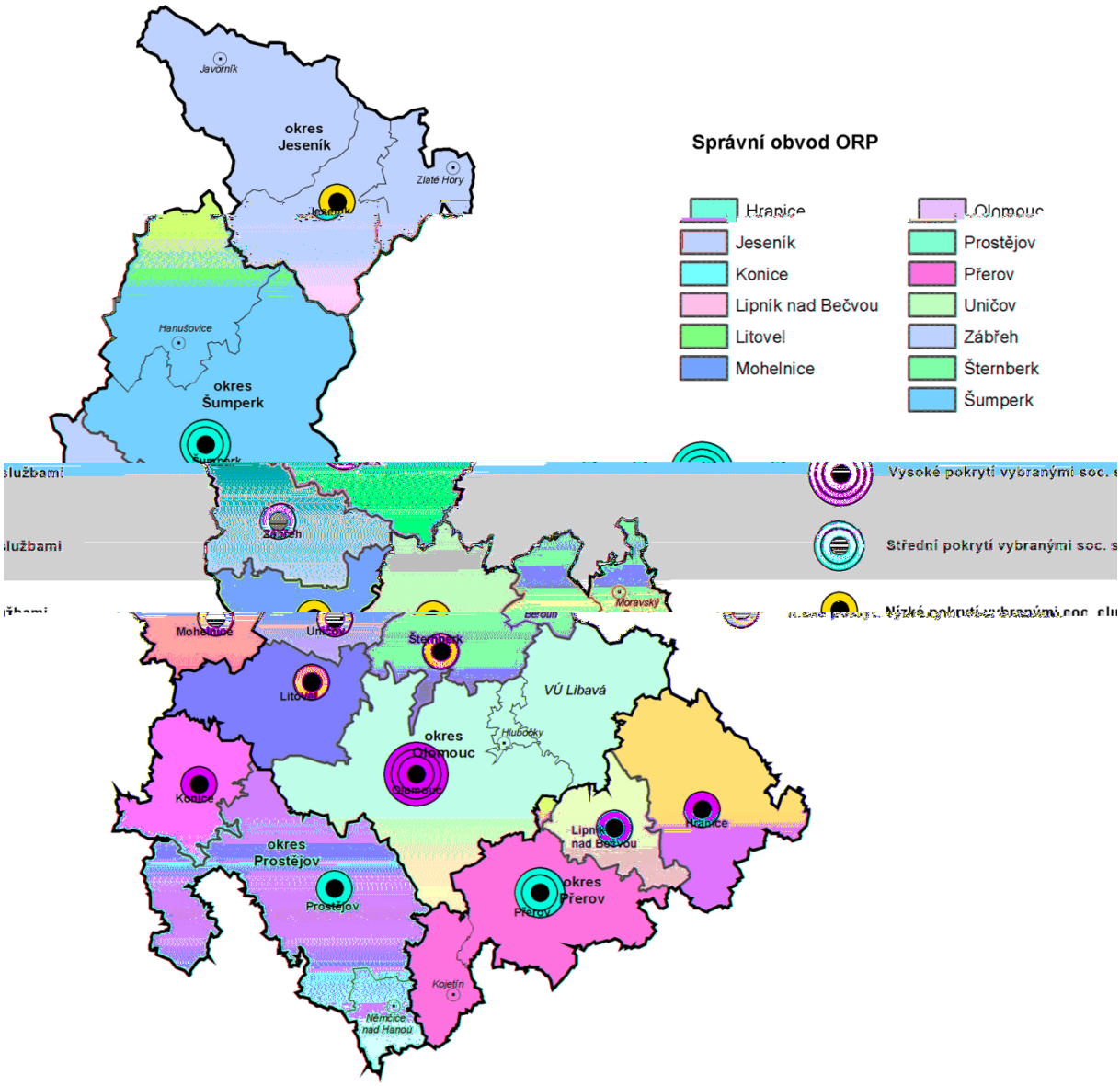

Hlavní zjištění z analýzy nabízených sociálních služeb pro cílovou skupinu dětí v kraji podle ORP

Vzhledem k rozsáhlosti přehled nabízených sociálních služeb pro cílovou skupinu dětí v kraji podle ORP je možné podkladovou tabulku najít v příloze této zprávy. I přesto, že čerpáme z rozsáhlých zdrojů, uvědomujeme si, že nemusí být výčet kompletní. Informace z registru jsme doplnili o výstupy z rozhovorů s poskytovateli sociálních služeb.

Hlavním záměrem bylo poukázat na nízkou kapacitu terénních a ambulantních služeb a jejich nerovnoměrné pokrytí, které z celkového přehledu vyplývá.

Další zjištění:

Vysoká koncentrace ambulantních služeb v ORP Olomouc.

Nedostatečné pokrytí terénních služeb v oblastech s vyšším výskytem negativních jevů, např. ORP Přerov, Šumperk, Lipník nad Bečvou a Konice.

Pobytová zařízení ZDVOP jsou umístěna pouze v ORP Olomouc, ORP Uničov a Šumperk, to ztěžuje možnost dojíždění rodičů za dětmi.

I přes zdánlivý dlouhý výčet služeb SASRD není dostatečná kapacita s ohledem na velikost cílové skupiny ohrožených dětí a jejich rodin.

Z dotazníkového

Nedostatečná spolupráce všech aktérů

Nefunkční meziresortní spolupráce s dalšími odbory a aktéry systému

„Nefunkční meziresortní spolupráce, spolupráce se školami, lékaři – každý má svůj náhled a pravidla, a to není ve shodě. Je potřeba změny dělat nahoře, aby měly dopady do dílčích věcí v terénu. Je to například otázka mlčenlivosti, souhlasů.. K nám chodí i děti samy, my nemusíme mít souhlas od rodičů, ve škole na všechno musí být souhlas rodičů.“ (pracovník SASRD)

BOX č. 6: Multidisciplinární setkání pracovníků města Šternberk s představením lokálních sociologických dat PAQ research[40]

Z rozhovorů se sociálními pracovníky bylo velmi dobře hodnoceno multidisciplinární setkání v rámci ORP Šternberk, kde se prezentovaly výsledky studie PAQ research – mapa vzdělání. Pracovníci PAQ research prezentovali konkrétní data specifická pro OPR Šternberk a dále pak konkrétní doporučení pro tuto ORP. Setkání se zúčastnili zástupci obce, OSPOD, škol, neziskových organizací, poskytovatelů sociálních služeb i kraje.

„Lokální aktéři potřebují kvalitní data a informace pro rozhodování vedoucí ke zvýšení vzdělávací úspěšnosti v regionu. Proto jsme připravili analytické zprávy pro všech 206 obcí s rozšířenou působností, které na více než padesáti klíčových ukazatelích identifikují slabá a silná místa ve vzdělávání a sociálních podmínkách v mikroregionu. Výsledky porovnáváme s mikroregiony s podobnou sociální strukturou a na jejich základě vypočítáváme realistické cíle, kam se může mikroregion posouvat. [41]

Spolupráce s městem, krajem – kraj je pozitivně hodnocen jako aktér, který se snaží přispět ke zlepšení spolupráce. Reaguje na potřeby klientů a potřeby poskytovatelů sociálních služeb. Někteří poskytovatelé sociálních služeb se však snaží síťovat s městskými úřady, sociálními pracovníky na kraji, ale také se školami včetně mateřských škol.

„Pro kraj jsme parťáci, kraj měl poptávku na materiální pomoc, my jsme hned reagovali.“ (pracovník SASRD)

Další kritické body spolupráce:

Systémové změny – poskytovatelé sociálních služeb poukazovali také na nedostatečné systémové změny:
Legislativa: chybí zákon o sociálním bydlení, chybějí byty pro nízkopříjmové skupiny obyvatel, chybějí zkrácené úvazky, když ženy mají malé děti, nejsou schopné si najít dobrou práci.

- ⇒ Činnost OSPOD: nemají tlumočníka, neznají práci s cílovou skupinou domácí násilí.
- ⇒ Financování sociálních služeb: nejisté jednoroční financování.
- ⇒ Vzdělávání širší veřejnosti, osvěta: řešení dluhů, finanční gramotnost

Kapacity ve vybraných službách

Mezi nejvýznamnější služby prevence v péči o ohrožené děti patří SASRD a NZDM.

Postup výpočtu chybějících kapacit ve službách[42]

[40] https://www.mapavzdelavani.cz/analyticke-zpravy-pro-orp?ref=paqresearch.cz
[41] https://www.mapavzdelavani.cz/analyticke-zpravy-pro-orp?ref=paqresearch.cz

Vycházíme z celkového přehledu uvedeného ve Zprávě o stavu péče o děti a ohrožené děti v ČR v roce 2023: prevence ohrožení dítěte stále Achillovou patou[43] kapacit jednotlivých služeb v jednotlivých krajích a z celkového celorepublikového průměru. Z přehledu ke konkrétní sociální službě identifikujeme kraj s největší kapacitou a ten uvádíme jako „příklad dobré praxe".

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SASRD)

SASRD je důležitou součástí preventivních služeb pro ohrožené děti, v podpoře ohrožených dětí hraje významnou a nezastupitelnou službu. Jde o „terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dětmi, u kterých je jejich vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokážou sami bez pomoci překonat, a u nichž existují další rizika ohrožení jejich vývoje."[44]

V krajské síti je 75 úvazků (+7 úvazků celorepublikové služby Za sklem). I přesto, že je SASRD terénní službou, je vždy otázka, zda vzhledem k umístění je schopna pokrýt celý kraj (např. vzdálená ORP Jeseník).

Tabulka č. 5: Kapacita sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Olomouckém kraji

Kapacita SASRD v Olomouckém kraji	
Jaká část z dětí do 18 let spadá do cílové skupiny SAS?	5,50%
Děti do 18 let s obvyklým pobytem v kraji	120 000
Potenciální cílová skupina SAS (2 děti na 1 rodinu)	3 000
Základní síť pro rok 2022 (bez SAS pro rodiny se zdrav. postižením)	75
Počet rodin v cílové skupině SAS na 1 úvazek SAS	30
Počet úvazků při stejné dostupnosti SAS, jako je v nejvíce pokrytém kraji – Zlínském kraji	114
Navýšení kapacit SA pro dosažení stejné hodnoty jako ve Zlínském kraji	41

NZDM v Olomouckém kraji

V základní síti je 45 úvazků v rámci sociální služby NZDM. Posílení kapacit NZDM je nutné plánovat s ohledem na potřeby klientely v dané oblasti.

Porovnání kapacit NZDM v celorepublikovém srovnání

V Olomouckém kraji připadne na jeden úvazek odhadem více než 100 ohrožených dětí. V porovnání s celorepublikovým průměrem je na jeden úvazek 112 dětí. Například v Kraji Vysočina připadne na jeden úvazek 31 dětí. Naopak v Karlovarském kraji na jeden úvazek připadne 211 dětí.

[43] Zpráva o stavu péče v ČR v roce 2023: prevence ohrožení dítěte stále Achillovou patou.
[44] Tamtéž.

Tabulka č. 6: Kapacita sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Olomouckém kraji

Kapacita NZDM v Olomouckém kraji	
Úvazky v základní síti NDZM pro rok 2022	45
Děti ve věku 6 až 18 let	77 204
Podíl obyvatel v exekuci	6%
Přibližný podíl dětí vyrůstajících v sociálně vyloučených lokalitách	1%
Index pro predikci potenciální klientely NZDM	0,82
Jaká část z dětí je potenciální klientelou NZDM	6,10%
Potenciální klientela NZDM	4 700
Potenciálních klientů na jeden úvazek NZDM	104

Azylové domy pro rodiny s dětmi v porovnání s velikostí potřebné populace

Kapacita azylových domů pro rodiny s dětmi v Olomouckém kraji je 476 lůžek. Největšími kapacitami v azylových domech pro rodiny s dětmi disponuje Moravskoslezský kraj, který má k dispozici 655 lůžek. Nejméně lůžek i vzhledem k velikosti regionu má Liberecký kraj (112 lůžek).

Tabulka č. 7: Kapacita azylových domů pro rodiny s dětmi v Olomouckém kraji

Kapacita azylových domů pro rodiny s dětmi v Olomouckém kraji	
Odhad dětí v bytové nouzi	1 800
Odhad dětí ohrožených ztrátou bydlení	3 000
Přibližná velikost potenciální skupiny azylových domů	4 800
Lůžka v azylových domech pro děti	342
Počet potenciálních dětských klientů v přepočtu na jedno lůžko v AD	14
Lůžka pro rodiče	134
Lůžka pro rodiče a děti	476

V této kalkulaci chybějících kapacit nepočítáme s možností, že by v azylovém domě byla celá rodina s vícečetnými dětmi. Tato lůžka často chybějí.

V azylových domech pro rodiny chybí často možnost ubytovat vícečetné rodiny a zejména celou rodinu včetně otce.[45]

[45] V době psaní analýzy poskytovatel v OK zatím jen ELIM Hranice, o.p.s.

4.3. Střediska výchovné péče v Olomouckém kraji

I přesto, že oblasti školství se v této zprávě nevěnujeme, považujeme za důležité zmínit pokrytí středisky výchovné péče v kraji. Středisko výchovné péče (dále jen SVP) nabízí ambulantní a pobytové služby pro děti a mladistvé. Středisko poskytuje klientům diagnostickou, poradenskou, výchovně-vzdělávací a terapeutickou péči. Nabízí a vytváří podmínky pro předcházení vzniku rizikového chování a doporučuje na základě vyšetření vhodnou formu následné péče. Zároveň poskytuje následnou péči klientům po ukončení pobytu v některém ze zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy. SVP poskytuje své služby dětem a mládeži ve věku od 3 do 18 let, popřípadě zletilým osobám do ukončení přípravy na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let. Dále SVP poskytuje pomoc rodičům a osobám zodpovědným za výchovu a pedagogům. Posláním střediska je pomoci dětem, členům rodiny, pedagogům a dalším osobám porozumět příčinám obtížné situace dítěte a posílit všechny aktéry v hledání cest k řešení.

V celém Olomouckém kraji se nacházejí dvě střediska výchovné péče:

- dětský diagnostický ústav, středisko výchovné péče, základní škola a školní jídelna, Olomouc – Svatý Kopeček,[46]
- dětský domov se školou, základní škola a středisko výchovné péče, Šumperk,[47] toto SVP má ještě pobočku v Jeseníku, kde je ambulantní forma

Z rozhovorů s vedením obou SVP zřízených přímo v OK vyplývá, že mají nedostatečnou kapacitu v ambulantní části, zde je velký převis poptávky ze strany klientů. Pracovníci akcentují potřebu zřídit další SVP v ostatních ORP. Pobytová forma má dostatečnou kapacitu. U pobytové formy je potřeba upozornit, že je využívána dětmi z celé republiky a neslouží pouze pro potřeby kraje.

Jako cílovou skupinu svých služeb uvádí rodiče samoživitele, rodiče ze skupiny s nižším sociálním statusem a děti, které mají problémy se školou a agresivitou, děti s náročným chováním, sebepoškozováním, užívající návykové látky, dopouštějící se útěků od pečujících osob.

Vedení zařízení upozorňuje na téma, kdy hrazení pobytu klienty znemožňuje využívání pobytové části pro rodiny, které na to nemají peníze. Dále akcentuje, že není včasný „záchyt" problematických situací ve školách, školy situace neřeší, a upozorňují na přetížené kurátory.

Dále pak vedoucí SVP řeší nedostatek materiálního zabezpečení pro výkon služby – vybavení, auta a počítače.

[46] https://www.dduolomouc.cz/svp.html
[47] https://rejstriky.msmt.cz/ - https://www.dobravyhlidka.cz

5. FINANČNÍ A KAPACITNÍ ZDROJE VYBRANÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Shrnutí: Náklady na jednotlivé typy služeb ukazují nezastupitelnou roli preventivních terénních a ambulantních služeb. Kontinuálně roste počet úvazků v odborném sociálním poradenství. Zajímavostí je pokles úvazků SASRD v posledním roce, i když se ukazuje důležitost jejich pomoci. Azylový dům a náklad na jedno lůžko je trojnásobně vyšší než ostatní vybrané sociální služby.

Získání relevantních podkladů pro zajištění finanční analýzy bylo čerpáno z více zdrojů, zejména od samotných poskytovatelů vybraných služeb. Tyto zdroje mají však své limity často v neexistenci evidence podle cílové skupiny (děti vs. dospělí) nebo rozpadu financí podle poskytovaných služeb (např. provoz ambulantní, terénní a pobytové služby).

Základní síť sociálních služeb, zdroje financování:

- Dotace Olomouckého kraje z prostředků MPSV
- Dotace Olomouckého kraje z rozpočtu kraje
- Úhrady od uživatelů (pro některé vybrané soc. služby)
- Dotace obcí
- Příspěvek zřizovatele – na základní činnost
- Příspěvky Úřadu práce ČR
- Příspěvky od jiných krajů
- Dotační/grantové fondy
- Nadace, dary
- Strukturální fondy EU
- Ostatní zdroje financování

Tabulka č. 8: Odhad finančních nákladů vybraných sociálních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v Olomouckém kraji [48]

2019	4	14	43	45	55	79	506
2020	4	14	46	43	56	79	495
2021	4	14	47	43	55	79	501
2022	4	12	48	45	58	77	559

Z výše uvedené tabulky č. 10 mimo jiné vyplývá, že:

Nejnákladnější vybranou službou je jednoznačně azylový dům, počet jednotek na lůžko vzhledem k nárůstu bytové nouze roste.

Z hlediska počtu úvazků se ukazuje, že preventivní služby v podobě odborného sociálního poradenství a NZDM, terénních služeb jsou dlouhodobě podporovány a rozšiřovány.

Počet úvazků SASRD v roce 2022 oproti roku 2016 vzrostl pouze o dva úvazky. Ale také v roce 2022 došlo u služby SASRD k poklesu dvou úvazků oproti letům 2019, 2020, 2021.

Problematika nákladovosti by neměla být samozřejmě jediným kritériem. Otázkou je hlavně relevantnost a vhodnost služby pro danou cílovou skupinu.

Každopádně se ukazuje, že tlak na preventivní terénní či ambulantní služby je i z hlediska nižší nákladovosti klíčový. Pokud se podaří pomoci ohrožené rodině nespadnout např. do bytové nouze a využití lůžka v azylových domech, je to celkově úsporné pro celý sociální systém.

6. VÝZVY K ŘEŠENÍ V SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI V KRAJI

6.1. Výzvy v oblasti systémových řešení

Zapojení rodičů a ohrožených dětí do plánování služeb a dalších věcí, které se jich týkají

Na základě rozhovorů se sociálními službami a z fokusní skupiny pro rodiče ohrožených dětí a fokusní skupiny pro ohrožené děti vyplývá, že rodiče ohrožených dětí a děti samotné nejsou dostatečně zapojení do plánování sociálních služeb a dalších aktivit, které se jich týkají. Neúčastní se plánování a rozhodovacích procesů, jež se týkají řešení jejich situace. Je důležité zapojit ty, kterých se to týká. Bez jejich účasti nebudeme vědět, jaké jsou jejich skutečné potřeby, jak jim pomoci, které služby jim budou užitečné a jak odstranit bariéry, jež brání ve využívání služeb a programů.

Mezioborová spolupráce

Dítě jako takové není možné „rozdělit" na část sociální, školskou a zdravotní, je to jeden celek a jedna potřeba se překrývá s druhou, i proto je toto propojení důležité. Každý obor s touto cílovou skupinou pracuje odděleně a nedochází k návaznosti služeb a aktivit jednotlivých resortů a k multidisciplinární spolupráci.

Na všech úrovních a v různých situacích je zřejmé, že chybí nebo je nedostatečná spolupráce mezi jednotlivými resorty – sociálním, školským a zdravotním. Je třeba začít spolupracovat na úrovni kraje, což už se na některých úsecích děje, ale tuto spolupráci je třeba prohloubit.

Dále pak chybí spolupráce měst, obcí, jednotlivých služeb v ORP mezi sebou. Jenom tak je možné řešit situaci dětí celistvým způsobem. Společně je třeba řešit problémy, na které rodiče ohrožených dětí naráží. Je stěžejní, aby všichni, kteří jsou jakýmkoliv způsobem v kontaktu s ohroženými dětmi v roli odborníka, znali služby, které jsou pro tyto rodiny k dispozici a byli schopni rodiny na tyto služby odkázat.

První záchyt nějakého problému je často v mateřských školách a školách, u pediatrů, ti často nemají informace o všech dalších službách a možnosti jejich využití. To, zda rodina dostane kvalitní informace a jestli jí někdo pomůže, závisí spíše na osobnosti a ochotě pracovníků než na nastaveném systému.

Pokud dítě spadá pod sociálně-právní ochranu dětí podle § 6 zákona o SPOD, koordinátorem jeho případu je klíčová pracovnice tohoto orgánu. Ale na obecní úrovni neexistuje „koordinátor" péče o ohrožené děti, kdy dítě ještě nespadá podle zákona o SPOD do kategorie ohrožené dítě, ale rodina by potřebovala podporu v rámci primární prevence, tak aby mohla naplňovat potřeby svých dětí. Tato koordinace v podobě case manažera na obecné úrovni může významně zlepšit multidisciplinární spolupráci a pomoci rodině, tak aby se dítě nemuselo dostat ani do evidence OSPOD.

Spolupráce kraje s obcemi

Někteří poskytovatelé sociálních služeb upozorňují na nedostatečnou spolupráci kraje s obcemi a místními úřady. Uvítali by, aby kraj s obcemi více spolupracoval na rozvoji sociálních služeb. Dále pak některé služby uváděly, že obce nechápou účel sociálních služeb, a tím pádem i vnímání jejich potřebnosti, a zároveň nemají spoluzodpovědnost za existenci služeb na svém území. Z rozhovorů s poskytovateli také vyplynulo, že poskytovatelé služeb by uvítali propojení systému komunitního plánování měst a kraje. Dále je této spolupráce třeba v tématech, kdy kraj nemá přímou možnost některá témata řešit, jde především o oblast bydlení.

Nedostatečné kapacity sociálních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v kraji

Kraj nedisponuje dostatečnými kapacitami sociálních služeb na podporu ohrožených rodin.

Klíčovou roli v podpoře těchto rodin hraje služba SASRD. V posledních letech dokonce došlo ke snížení kapacity SASRD, které hrají klíčovou roli v podpoře ohrožených rodin. Jde o službu, jejíž provoz i po finanční stránce patří k nejlevnějším. Ze všech předchozích zjištění péče o děti v rodině je nejen nejlepší pro děti, ale je i levnější pro kraj, resp. pro stát, než umístění dítěte mimo rodinu, ať už do náhradní rodinné péče nebo do ústavní péče. V kraji chybí minimálně 40 úvazků ve službách SASRD. Zároveň je třeba zvažovat, které ORP potřebují navýšení této kapacity přednostně vzhledem k jejich situaci. Jako nejohroženější se jeví ORP Jeseník, Šumperk, Přerov, Lipník nad Bečvou a Šternberk.

Nedostatečné jsou také kapacity NZDM, pokud je chceme využívat jako preventivní nástroj pro práci s dětmi.

Dostupné a prostupné bydlení

Dvě třetiny osob, které jsou v bytové nouzi, jsou rodiny s dětmi. Bytová nouze má závažné dopady na fyzické, psychické zdraví a rodinný život.[49] Některé děti během svého dětství nezažily běžný způsob bydlení a jsou zatíženy neustálým stěhováním a nejistým bydlením, což negativně ovlivňuje jejich vývoj.

[49] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR – zákon o podpoře v bydlení (gov.cz)

Mezi časté významné důvody pro odebrání dětí řadí pracovníci OSPOD právě nevhodnou bytovou situaci rodiny.

Je třeba vytvořit systém podpory hledání a udržení si bydlení pro rodiny v různých situacích.

Příjmová chudoba, exekuce

Ohrožené rodiny se potýkají s velmi nízkými příjmy, které jsou způsobeny více faktory. Část z nich je zapříčiněna nezaměstnaností rodičů. Ve většině regionů kraje se nezaměstnanost pohybuje na nízkých procentech, jde ale o to, že někteří rodiče ohrožených dětí nemají z různých důvodů pracovní kompetence. Důvody mohou být zdravotní, nízké vzdělání, dlouhodobá nezaměstnanost, která vede ke ztrátě pracovních návyků a další. Část rodin ohrožených chudobou je ještě zatížena dluhy a exekucemi.

Nedostatek financí

Pro poskytovatele sociálních služeb je velmi složitá otázka jednoletého financování, kdy jim není umožněno jakékoliv plánování. Zároveň upozorňují na to, že kromě financování je velké zdržení s výplatou dotací, a to až o několik měsíců. Za těchto okolností nejsou sociální služby schopny plánovat svůj běžný provoz, natož uvažovat o svém rozvoji. Jde o celorepublikový problém, který je třeba řešit legislativně a systémově na celostátní úrovni.

Nedostatek pracovníků

S tématem financí se také pojí nejistota pro zaměstnance, která se týká nejen výše platu, ale také nestability zaměstnavatele. Někteří poskytovatelé sociálních služeb uvádějí, že jsou pro ně standardní přesčasové hodiny, tak aby vyhověli poptávce po službách, toto odnáší i zdraví zaměstnanců.

Jako všude v republice je i v Olomouckém kraji nedostatek psychologů, psychoterapeutů a psychiatrů. Tato výzva je celorepubliková, netýká se pouze Olomouckého kraje, je třeba ji řešit celostátně.

Nedostatek dat, nejednotná evidence

Poskytovatelům situaci komplikuje také nejednotná evidence dat jednotlivých krajů (někteří poskytují služby ve více krajích), MPSV a obcí. Tato nejednotnost vede k jejich další administrativní zátěži.

Krajský úřad nemá dostatečná průběžná data o různých fenoménech spojených s ohroženými dětmi. Některá data jsou sbírána, ale nejsou vyhodnocována a nejsou aplikovány výstupy z těchto dat. Tato data jsou potřeba pro další plánování, a to nejenom v oblasti sociálních služeb, ale všech v dalších aktivitách týkajících se ohrožených dětí.

Velké rozdíly mezi jednotlivými regiony a jednotlivými OSPOD

Během sběru dat přímo od OSPOD, ale i výkazů SPOD a analýzy dat z PAQ research jsme zaznamenali velké rozdíly mezi jednotlivými ORP. Některé ORP vykazují pozitivní trendy a mají jen menší podíl negativních jevů a jsou i v celé republice pod průměrem. V kraji by stálo za to přesněji zjistit, jaké faktory se na situaci podílejí, a pomoci ORP změnit negativní situaci u nich a více zacílit podporu kraje do těchto regionů.

Bylo by dobré také se hlouběji zaměřit na práci jednotlivých OSPOD ORP, tak aby kraj mohl realizovat metodickou podporu cíleně a ta byla užitečná pro práci v dané lokalitě.

6.2. Výzvy v oblasti posílení rodin a prevence

Informovanost rodin o dostupných službách

Z fokusní skupiny pro rodiče ohrožených dětí víme, že rodiče nemají dostatek informací o podpoře a pomoci, kterou mohou využít pro svoje děti a pro sebe. Zjišťují informace o možných službách a nárocích nejčastěji od jiných rodičů, dalším zdrojem informací je vyhledávání na internetu a sociální sítě. Rodiče by uvítali nabídku komplexní informační podpory při péči o děti. Pokud nevědí, jaké nároky, možnosti, služby existují, nemohou je využívat, a to může vést k dalšímu zhoršování jejich situace.

Osvěta veřejnosti o různých tématech spojených s ohrožením dětí

Veřejnost nemá povědomí o situaci rodin ohrožených dětí ani dětí v náhradní rodinné péči a dětských domovech. V těchto oblastech panují předsudky, mýty a polopravdy vůči těmto dětem, které jdou proti jejich integraci do společnosti.

Osvěta jako taková by měla probíhat různými prostředky pro různé cílové skupiny, neměly by být opomenuty ani děti.

Krajský úřad již realizuje kampaně na vyhledávání pěstounů, které zároveň slouží jako osvěta veřejnosti v dané oblasti.

Je důležité ve veřejném prostoru otevírat i další témata, jako je např. finanční gramotnost, což by byla reakce na výzvu v oblasti nedostatku finančních příjmů.

Včasnost intervencí pro rodiny ohrožených dětí

Včasnost intervence významně zvyšuje šanci dítěte na dobrý vývoj a využití jeho veškerého potenciálu a včasnost intervence pro rodiče znamená, že budou od začátku dostávat podporu, že se sníží jejich stres ze situace, kterou zažívají. Včasná intervence není jen o rychlosti, ale také o multidisciplinární spolupráci a kapacitě služeb. Systém práce s rodinami ohrožených dětí není v tuto chvíli postavený na jednotném postupu a koordinaci přístupů/aktivit mezi sociálním, školským a zdravotním systémem.

Podle poskytovatelů sociálních služeb a rodičů je klíčová včasnost poskytnutí služby. Základem proto musí být dostatečná a včasná informovanost pečujících o existujících nabídkách podpory v kraji.

Nedostatečná podpora rodin v krizových situacích

Z uskutečněného sběru dat vyplynulo, že pět z deseti dětí, které jsou umístěny ve ZDVOP, poté odchází mimo rodinu, buď do péče blízkých osob, nebo do dětských domovů. Hlavními příčinami umístění dětí do ZDVOP jsou bytové důvody a důvody v oblasti základní péče. Tyto příčiny je možné většinou řešit podporou a pomocí rodině, aniž musí dojít k odebrání dítěte a jeho trvalé umístění mimo rodiny. Je třeba zintenzivnit pomoc rodině tak, aby se děti mohly vracet ze ZDVOP domů. V kraji existuje jen minimum služeb určených pro krizové bydlení a azylové domy mají nedostatečnou kapacitu.

Neexistence nebo nedostatečné kapacity služeb pro mladistvé 15–18 let

Sociální služby, krajští úředníci i pracovníci OSPOD upozorňují na nedostatek služeb, programů a dalších aktivit pro cílovou skupinu mladistvých od 15 let. Jde o skupinu dětí s náročným chováním i bez něho.

S touto cílovou skupinou již nyní pracují NZDM a SVP. Tyto služby spolu žádným způsobem nespolupracují, bylo by třeba, aby k tomu v zájmu klientů došlo. V kraji existují dvě SVP, z toho jedno má dvě pobočky ambulantních služeb.

Neexistence programů na podporu rodičovských kompetencí včetně příprav pro budoucí rodiče

Někteří rodiče se z různých důvodů ve svém dětství neměli kde a jak naučit být dobrými rodiči. Jedním z důvodů, proč se děti ocitají mimo rodinu, je, že rodiče tzv. mají snížené rodičovské kompetence. Rodiče ohrožených dětí potřebují podporu v tom, aby mohli být rodiči, kteří lépe dokážou zabezpečit potřeby svých dětí. Může jít jak o individuální, tak skupinové programy. V České republice začínají být tyto programy dostupné a lze je již zavádět do praxe a rodiče takto podpořit. Je třeba klást důraz na to, aby šlo o programy, které jsou tzv. založené na důkazech (evidence based programy), tedy o nichž víme, že jsou účinné a efektivní.

Neexistence dobrovolnických a peer programů na podporu ohrožených rodin

Vzhledem k nedostatečným kapacitám některých sociálních služeb a nedostatku financí na ně je třeba začít uvažovat o inovativních způsobech podpory rodin. Možnostmi jsou jak dobrovolnické programy pro děti i jejich rodiče, tak „peer" programy (dítěti nebo rodiči předává zkušenosti někdo, kdo prošel podobnou zkušeností).

Náklady na tyto programy jsou nejen významně levnější, ale mohou sloužit i k většímu zapojení komunity do tématu ohrožených dětí.

6.3. Výzvy v oblasti péče o děti umístěné mimo vlastní rodinu

Děti v netransformovaných dětských domovech a zařízeních pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Všechny děti, které žijí v dětských domovech v kraji, žijí ve velkých pobytových zařízeních, kde převládají institucionální prvky. Pokud nejsme schopni dětem zajistit rodinou péči, je třeba, aby se pobytová péče o ně co nejvíce přibližovala rodinnému prostředí. K tomu právě směřuje transformace pobytových zařízení. Tento proces by se kromě již zmíněných dětských domovů měl týkat všech pobytových zařízení, kde jsou umístěny děti, i když jen krátkodobě.

Olomoucký kraj již započal proces transformace dětských domovů a je do ní zapojeno osm z deseti dětských domů zřizovaných krajem.

Podpora osamostatňování dětí

Vstup do dospělého života je milníkem v životě každého člověka. Pro děti ohrožené, děti v náhradních rodinách a děti v ústavních zařízeních je téma osamostatňování tématem ještě palčivějším.

I z fokusní skupiny s ohroženými dětmi/mladistvými vyplynulo, že nejsou nějakým specifickým způsobem připravovány na samostatný život. Bylo by třeba zavést různé typy programů pro toto téma a pro různé cílové skupiny. Je také velmi důležité, aby děti měly k osamostatňování dospělou osobu, která jim s tím pomůže.

Nedostatek pěstounů pro děti umístěné mimo rodinu

Pro děti, které jsou odebrány z rodiny, je nedostatečný počet rodin náhradních. Jde především o pěstouny pro děti starší, děti s postižením, děti minoritního etnika a sourozenecké skupiny. Ze všech dětí v dětských domovech je 85 % dětí, které jsou umístěny společně se sourozencem. Je třeba zajistit, aby i u těchto dětí bylo naplněno jejich právo vyrůstat v rodině. Kraj je již několik let aktivní ve vyhledávání náhradních rodičů. Je třeba se zaměřit především na výše uvedené cílové skupiny.

7. DOPORUČENÍ

Z dostupných zjištění vyplývá celá řada doporučení, která mohou dále zlepšit systém péče o tuto cílovou skupinu. Není realistické usilovat o realizaci všech doporučení najednou. Je třeba zvážit priority a možnosti kraje v této oblasti, jeho finanční a personální zdroje pro realizaci změn. Hlavním doporučením proto je vytvoření strategie péče o ohrožené děti na území Olomouckého kraje, vycházející ze zjištění a doporučení této analýzy, případně z dalších zdrojů. V současné době již probíhají práce na této strategii.

7.1. Doporučení pro krajský úřad

Hlavním aktérem v péči o ohrožené děti je kraj a krajský úřad. V jeho kompetenci je vybrat priority, na které se kraj zaměří, a realizovat je.

7.1.1. Obecná doporučení

Vypracovat strategii systému péče o ohrožené děti

Doporučujeme kraji vypracovat strategii systému péče o ohrožené děti. Je možné ji vytvořit společně i pro cílovou skupinu dětí s postižením. Strategie by měla popsat směřování rozvoje systému péče v kraji a sloužit jako podklad pro konkrétní akční plány.[50]

Zřídit koordinační orgán kraje v oblasti péče o ohrožené děti

Doporučujeme kraji zřídit koordinační orgán v této oblasti. Orgán slouží nejenom ke koordinaci aktivit kraje v této oblasti, ale je jakýmsi pomyslným dozorujícím orgánem v tom, zda kraj v oblasti ohrožených dětí udržuje směr, který si nastolil. Bude orgánem, jenž bude odpovědným za naplňování strategie systému péče o ohrožené děti. Navrhuje situace, které jsou v kraji k řešení, přijímá rozhodnutí ohledně systémových opatření. Orgán by měl být složen nejen z politiků a pracovníků krajského úřadu, ale i z odborníků v oblasti ohrožených dětí.

Zřídit pozici krajského koordinátora transformace

Cílem této pozice je nejenom podpora transformace pobytových zařízení, ale také propojení spolupráce mezi sociální, školskou a zdravotní oblastí. V současné chvíli již krajský úřad tuto pozici bude zřizovat ve spolupráci s Nadací J&T. Koordinátor koordinuje proces transformace od úrovně jednotlivých případů včetně mapování potřeb ohrožených dětí po celokrajskou strategii transformace systému péče o ohrožené děti, mapuje vzdělávací potřeby pracovníků transformovaných zařízení a vyhledává odpovídající nabídky vzdělávání, zodpovídá za vytvoření transformačních plánů jednotlivých pobytových zařízení v souladu s krajskou strategií, koordinuje navazování spolupráce při řešení jednotlivých případů dětí z transformovaných domácností i při tvorbě metodických materiálů na podporu kvalitativních změn v péči o ohrožené děti, spolupracuje s MPSV, MŠMT, MZ, spolupracuje a zajišťuje přenos informací mezi odborem školství, odborem zdravotnictví a odborem sociálních věcí a s orgány SPO, účastní se jednání jednotlivých transformačních týmů zařízení péče o ohrožené děti (dětské domovy, domovy pro osoby se zdravotním postižením), poskytuje metodickou a koordinační podporu v oblasti transformace pro zapojené subjekty, dohlíží na to, aby změny transformovaných zařízení probíhaly v zájmu dětí a jejich potřeb, spolupracuje při tvorbě strategických krajských dokumentů v oblasti transformace péče o ohrožené děti, spolupracuje při přípravě a realizaci projektů EU v oblasti transformace a vyhledává další zdroje financování a podpory transformovaným domácnostem, dává podněty

[50] V rámci spolupráce Olomouckého kraje a Nadace J&T již práce na této strategii probíhají a bude hotova v létě letošního roku.

a spolupracuje při sběru analytických dat jako podkladů pro proces transformace, sbírá příklady dobré praxe v oblasti transformace a nových přístupů v péči o ohrožené děti a umožňuje jejich šíření v rámci kraje, iniciuje propagaci a osvětu transformace

Podpořit zavedení trauma respektujícího přístupu do praxe všech odborníků, kteří pracují s ohroženými dětmi

Z respektované ACE studie a z nejnovějších výzkumů o vývoji mozku a o traumatu víme, že část dětí, které označujeme jako ohrožené, zažila trauma. Vzhledem k tomu je třeba v této oblasti používat pro práci s dětmi i jejich rodiči (kde předpokládáme také zažití traumatu) tzv. trauma respektující přístup. Tento přístup napomáhá zmírňovat důsledky traumatu a rozvinout potenciál dítěte i přes tyto negativní zkušenosti. Tento přístup také vede ke zmírnění náročného chování dítěte. Jeho použití je žádoucí napříč celým systémem jak v sociálních službách, tak ve školách, zdravotnických zařízeních, ústavních zařízeních i na OSPOD. Kraj by měl zajistit nebo iniciovat vzdělávání pro aktéry systému.

Přizvat do řešení témat ohrožené děti i jejich rodiče

Změna systému nepůjde bez těch, kterých se to týká. Je třeba zajistit participace jak dětí, tak jejich rodičů na různých úrovních systému, tak aby mohli ovlivňovat služby a jiné aktivity, které se jich týkají. Participace se týká všech odvětví systému, jak sociálního, školského, tak zdravotního.

Sbírat data o ohrožených dětech napříč resorty

Aby kraj mohl plánovat svoje další aktivity v této oblasti, potřebuje mít validní data. Je třeba zajistit jejich sběr od všech aktérů systému, tak aby se sbíhala na krajském úřadě a ten je dokázal vyhodnotit a reagovat na ně opatřeními, která povedou ke snižování ohrožení dětí a jejich rodin.

7.1.2. Doporučení pro předcházení umísťování dětí mimo rodinu

Zřídit pozici pracovníka OSPOD KÚ pro prevenci umísťování dítěte mimo rodinu

Jak již bylo napsáno, počet dětí odebíraných v kraji je vyšší, než je celorepublikový průměr. Významnou změnou by mohlo být zřízení funkce pracovníka OSPOD KÚ, který by pomohl kolegyním a kolegům z OSPOD ORP podívat se na situaci dítěte novýma očima a společně hledat jiné řešení, než je umístění mimo rodinu. Dále usnadňuje pracovníkům OSPOD hledání vhodného zařízení, pokud není k dispozici náhradní rodina, protože zná jednotlivá zařízení a počty volných míst v nich. Tento koordinátor již funguje v Pardubickém kraji.

- **Zajistit multioborovou spolupráci mezi jednotlivými resorty**

Dítě jako takové není možné „rozdělit" na část sociální, školskou a zdravotní, je to jeden celek a jedna potřeba se překrývá s druhou, i proto je toto propojení důležité.

Na všech úrovních a v různých situacích je zřejmé, že chybí nebo je nedostatečná spolupráce mezi jednotlivými resorty – sociálním, školským a zdravotním. Je třeba začít spolupracovat na úrovni kraje, což už se na některých úsecích děje, ale tuto spolupráci je třeba prohloubit a společně řešit témata, která se týkají ohrožených dětí. V oblasti je velké množství témat, jež jsou právě na pomezí těchto oborů. Dále pak je třeba podporovat spolupráci na úrovni měst, jednotlivých služeb v ORP mezi sebou. Společně je třeba řešit problémy, na které rodiče ohrožených dětí narážejí.

Jako důležitý se jeví vznik meziresortních pracovních skupin. Pracovní skupiny by se měly zaměřovat na užší témata spojená s ohroženými rodinami, například na nastavení spolupráce mezi dětskými domovy a sociálními službami a SPOD, nastavení mezioborové spolupráce v oblasti včasné identifikace ohroženého dítěte apod. Je třeba do pracovních skupin zapojit odborníky zastupující všechny aktéry v daném tématu, společně pak hledají řešení, které je možné uvést do praxe.

Navýšit kapacity a zajistit dostupnost existujících terénních a ambulantních služeb

Všechny ORP potřebují navýšit kapacity současných terénních a ambulantních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny.

Je třeba udělat plán, jakým způsobem se v kraji bude kapacita služeb navyšovat. K tomu by měl vzniknout konkrétní projekt. Jako velmi vhodné při navyšování kapacit služeb nebo jejich zřizování se jeví využití příspěvkových organizací kraje, které kraj zřizuje a ovlivňuje jejich fungování. Vzhledem k nové legislativě a omezování činnosti dětských center jako poskytovatelů zdravotních služeb pro děti je výborná příležitost využít kapacit dětského centra, tak aby se staly poskytovateli těchto služeb pro cílovou skupinu ohrožených dětí. Kraj od 1. 1. 2024 již v rámci Centra Ostrůvek zaregistroval tři sociální služby, a to DOZP, odlehčovací službu, obě v pobočce v Olomouci, a také sociální rehabilitaci v obou pobočkách – Olomouc i Šumperk. Je třeba do budoucna zvážit, zda by obě pobočky nemohly do budoucna poskytovat další sociální služby zaměřené na cílovou skupinu ohrožených dětí.

Kraj sám o sobě nezřizuje bydlení, ale může jednat s městy, obcemi o jejich roli v podpoře zabydlování, přinášet příklady dobré praxe a případně zajišťovat grantová schémata v této oblasti.

Dalším tématem je poskytování příspěvku na kauci na nájem bytu z MOP. Postup přiznání této dávky je v celé republice nejednotný. Je třeba, aby kraj jednal s úřadem práce, aby tyto kauce byly poskytovány a byla zajištěna jednotnost přiznávání dávky napříč krajem.

Realizovat hloubkové šetření v rámci všech OSPOD v kraji s cílem jejich podpory

Mezi jednotlivými OSPOD ORP jsou podle zjištění velké rozdíly v mnoha ukazatelích. Je třeba se hloubkově zaměřit na toto téma a zjistit, co je příčinou této situace, a poté zavést metodické vedení na míru konkrétním OSPOD ORP, tak aby postupně docházelo ke zlepšení ukazatelů.

Zajistit dostatečnou informovanost o nabídce služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny

Jako formu informační podpory lze využít mix komunikačních kanálů:

Doporučujeme zřídit webové stránky, které se týkají tématu a mohou sloužit jako klíčový zdroj informací. K jeho obsahovému nastavení doporučujeme konzultaci s rodiči pečujícími zejména kvůli zjištění, jaké informace hledají a v jaké podobě by pro ně měly být dostupné. Obvyklé vyhledávače jsou pro pečující velmi složité a často obsahují neaktuální informace.
Využívat sociální sítě k pravidelnému informování, představení nových služeb, událostí pro tyto cílové skupiny. Rodiče uvádějí sociální sítě jako jeden z nejčastěji využívaných zdrojů pro vyhledávání informací.

Na webových stránkách kraje existuje online katalog sociálních služeb,[53] který je dělen podle situací, jež cílové skupiny řeší. Nejsou zde ale situace pro rodiny s dětmi a zároveň jde pouze o sociální služby, což zdaleka není všechna podpora a pomoc pro rodiny s dětmi.

Informování rodičů pomocí škol a školek, kam chodí všechny děti, by mohla mít také významný dopad na cílovou skupinu rodičů ohrožených dětí.

Zajistit informovanost lékařů, zdravotnického personálu i pracovníků ve školských zařízeních

Je stěžejní, aby všichni, kteří jsou jakýmkoliv způsobem v kontaktu s ohroženými dětmi v roli odborníka, znali služby, jež jsou pro tyto rodiny k dispozici, a byli schopni rodiny na tyto služby odkázat.

Jako nedostatečné se ze zkušenosti jeví jednorázové informování v rámci profesní akce či rozeslání letáků. Je důležitá edukace, opakovaný kontakt s lékaři, zdravotnickým personálem i školami, seznámení je se službami, které se v regionu nabízejí. Pokud zdravotničtí pracovníci či pracovníci ve školství nevezmou služby za své a nebudou je doporučovat, rodiče stále nebudou vědět o službách a nebudou je využívat. V rámci prohlubování znalosti služeb lze využít rodičovské spolky a pacientské organizace spojující rodiče dětí s různými onemocněními či postižením, které fungují v kraji. Dále navázat spolupráci s nemocnicemi a sociálními pracovníky v nemocnicích.

Kraj by měl být iniciátorem těchto aktivit.

[53] Katalog poskytovatelů sociálních služeb a vybraných zdravotních služeb v Olomouckém kraji (olkraj.cz)

Zajistit včasnost intervencí pro rodiny s dětmi

Včasnost intervence významně zvyšuje šanci dítěte na dobrý vývoj a využití jeho veškerého potenciálu a včasnost intervence pro rodiče znamená, že budou od začátku dostávat podporu, že se sníží jejich stres ze situace, kdy se v rodině začínají vyskytovat problémy. Celým procesem by je měl provést někdo, kdo jim bude oporou i informačním zdrojem a kdo je také prováže s dalšími službami. Včasná intervence není jen o rychlosti, ale také o multidisciplinární spolupráci a kapacitě služeb. Krajský úřad by měl zajistit systém práce s rodinami s dětmi, postavený na jednotném postupu a koordinace mezi sociálním, školským a zdravotním systémem.

- **Iniciovat vznik přípravných kurzů pro budoucí rodiče a programů pro rozvoj rodičovských kompetencí, dobrovolnické a peer programy**

Kraj by měl významně finančně podpořit vznik a realizaci programů na podporu rodičovských kompetencí včetně kurzů pro budoucí rodiče, dobrovolnické a peer programy. Příkladem dobré praxe může být organizace Host, více na www.hostcz.org.

Iniciovat vznik více ambulancí SVP

Ambulance SVP by měla být ve všech větších ORP, kde je velká populace dětí s náročným chováním, aby byly služby SVP dostupné všem rodinám, které potřebují podporu související s náročným chováním jejich dětí. Proto je nezbytné při rozvoji sítě SVP současně zohledňovat i velikost dětské populace v ORP. Ze Zprávy o stavu péče o ohrožené děti v ČR v roce 2023: Prevence ohrožení dítěte stále Achillovou patou[54] vyplývá, že vzhledem k vysokému počtu dětí odebraných z rodin je počet SVP v kraji nedostatečný. Jako nejvíce potřebné se ukazuje zřízení SVP v Přerově, kde počet dětí s náročným chováním významně převyšuje ostatní části kraje.

Některé rodiny si nemohou dovolit platit pobyt v SVP, a tak jejich děti nemohou tuto službu čerpat. Zároveň je třeba najít inovativní přístupy pro tuto cílovou skupinu. Ale dále je třeba rozvíjet inovativní aktivity a programy pro tuto cílovou skupinu. Někteří pracovníci upozorňovali na neexistenci pobytové služby pro tyto mladistvé, kteří již nechtějí žít se svými rodiči a „klasické“ pobytové zařízení pro ně není vhodné. Využití dobrovolníků, skupinových zátěžových programů. Terénní programy, dobrovolnické programy a peer programy.
Centrum prevence a resocializace – Ratolest Brno
Mentoři – dobrovolníci | Lata – programy pro mládež a rodinu, z.ú.

7.1.3. Doporučení v oblasti dětí umístěných mimo rodinu

Přehodnotit potřeby a situaci dětí aktuálně umístěných v pobytových zařízeních

Některé děti umístěné v pobytových zařízeních mají častý kontakt se svojí rodinou a důvody odebrání z rodiny nebyly týrání nebo zneužívání. Je třeba přehodnotit potřeby a situaci dětí, abychom zjistili, zda při podpoře rodiny není možné, aby se do ní dítě vrátilo.

Transformovat dětské domovy a ZDVOP do komunitních služeb

[54] www.8000duvodu.cz

Drtivá většina dětí žijících v dětských domovech a ZDVOP žije ve velkých pobytových zařízeních. Jak víme, tato zařízení nemohou plně uspokojovat potřeby dětí. Proto je žádoucí, aby kraj všechny tato velkokapacitní zařízení přeměnil v malá pobytová zařízení, tak aby potřeby dětí byly lépe uspokojovány.

Zefektivnit kampaně na vyhledávání pěstounů

V kraji již probíhají různé aktivity na vyhledávání náhradních rodičů a kraj má také koordinátora těchto aktivit. Cílem této analýzy nebyl jejich rozbor, proto jsou doporučení spíše obecního rázu na základě zkušeností také z jiných krajů. Je třeba zavést inovativní přístupy k hledání náhradních rodičů pro specifické cílové skupiny dětí. Jako příklad můžeme uvést hledání náhradních rodičů pro děti s postižením mezi pracovníky domovů pro osoby se zdravotním postižením a ve speciálních školách. Zapojení současných náhradních rodičů je také jedním z prvků, který pomáhá zefektivnění kampaní. Z praxe také víme, že není sledována efektivita kampaní. Je třeba zavést dobrou evaluaci všech aktivit a sledovat jejich účinnost.

7.2. Doporučení pro obce

Zajistit multidisciplinární spolupráci v rámci obcí, ORP

Multidisciplinární spolupráci okolo ohroženého dítěte potřebujeme na všech úrovních. Tato úroveň je neblíže rodinám ohrožených dětí. Je třeba zajistit spolupráci mezi všemi aktéry v daném městě/obci/ORP.

Jednou z efektivních možností je zapojit organizaci PAQ research, která pomáhá ORP napříč republikou nastartovat změny v oblasti ohrožených dětí, a může tak výrazně přispět k zefektivnění spolupráce všech aktérů a k hledání řešení pro konkrétní ORP.

Zřídit funkci síťaře nebo koordinátora péče o rodiny, zapojit do systému péče sociální pracovníky ORP/POÚ

Zřízení této funkce zajistí multidisciplinární spolupráci mezi jednotlivými obory a službami. Zaručí případnou neformální pomoc pro ohrožené dítě a jeho rodinu. Jeho úkolem by bylo koordinovat pomoc okolo ohroženého dítěte a pomáhat rodině při řešení obtížných situací. Tuto pozici je možné zřídit v rámci již existující obecné sociální práce, kde mohou doplnit systém podpory a pomoci ohroženým dětem a rodinám a převzít koordinaci případu a pomoci již ohrožené rodině ke stabilizaci nebo podpořit rodinu tak, aby k ohrožení dítěte nedošlo.

Jako velmi vhodný nástroj, který může sloužit k předávání informací kolem dítěte a společnému plánování, se jeví setkávání „všech" osob, které jsou kolem dítěte. Může jít o rodinné příslušníky, učitele, pracovníky ze sociálních služeb, zdravotnický personál, pracovníky volnočasových aktivit a dalších, kteří mají co do činění s dítětem. Cílem je nejen předat si informace a naplánovat další aktivity okolo dítěte, ale také nastavit jednotný přístup v komunikaci s dítětem a jednotné práce okolo něj. Přístup má shodné parametry jako případová konference v sociálně-právní ochraně dětí.

Navýšit kapacity existujících sociálních služeb tak, aby odpovídaly potřebám ORP

Všechny ORP potřebují navýšit kapacity současných sociálních služeb. Navýšení se může uskutečnit také ve spolupráci s dalšími ORP – např. finanční podporou nové služby v jiné ORP, která by mohla službu terénně zajistit u nich. Cílem měst by mělo být zajištění shody na jednotné finanční participaci ze strany jednotlivých ORP/měst.

Sociální bydlení, prostupné bydlení

Obce hrají hlavní roli v tématu dostupného bydlení. Je třeba zajistit, aby na území obcí byl dostatek různého typu bydlení pro rozličné typy klientů a situací a zároveň aby obce zajistily v této oblasti poradenství. Některé obce nemají vlastní bytový fond, ale je možné ve spolupráci obce a soukromých vlastníků provozovat tzv. garantované bydlení. I v Olomouckém kraji existují příklady dobré praxe, jako je organizace Pontis, o. p. s., která provozuje azylový dům, krizový byt a sociální bydlení, což jsou různé typy bydlení, jež reagují na rozličné typy situací klientů, PONTIS Šumperk o.p.s. – PONTIS. Tato organizace také spolupracuje s městem a soukromými pronajímateli. Další možností, jak pomoci lidem v bytové nouzi, je zřízení poradenského místa v oblasti bydlení, jako to například udělalo město Olomouc: Olomouc otevírá Kontaktní místo pro bydlení. Pomůže lidem v bytové nouzi. Dalším z nástrojů je podpora krizového a azylového bydlení.

7.3. Doporučení pro poskytovatele služeb

Zajistit větší informovanost o službách

Poskytovatelé sociálních služeb v rámci rozhovorů uvedli více způsobů, jak informují klienty o svých službách. Je třeba zajistit, aby rodiče, kteří nejsou v kontaktu s žádnými službami, měli veškeré informace, a to, že odmítnou služby využívat, bude jejich svobodným rozhodnutím, nejen neinformovaností. Je třeba hledat nové způsoby, jak klienty oslovovat.

Zavést funkci pracovníka specializovaného na děti

V některých ambulantních a terénních službách není pracovník, který by byl specializován na práci s dětmi. Jsou zde pracovníci, kteří pracují s rodiči. Potřeby těchto dvou cílových skupin jsou přitom rozdílné, a tak jako bychom nechtěli, aby naše děti učil člověk, který neumí pracovat s dětmi, bylo by dobré, aby všichni pracovníci, kteří jsou s dětmi v kontaktu, uměli s touto cílovou skupinou pracovat.

Participace dětí i dospělých klientů

Jak již bylo vícekrát napsáno, bez těch, kterých se to týká, to nepůjde. Je třeba plánovat služby společně s klienty, abychom znali jejich skutečné potřeby, věděli, jaké bariéry jim znemožňují služby využívat, jaký způsob informování o nich by pro ně byl nejefektivnější a další témata. Zapojení se samozřejmě týká i dětí.

Používat trauma informovaný přístup ve své práci

Část klientů i jejich dětí je traumatizována. Je třeba, aby všichni pracovníci služeb měli znalosti a dovednosti, které jim umožní používat trauma respektující přístup k dětem. Tento přístup také *přináší snížení náročného chování.

7.4. Doporučení pro pobytové služby

Transformovat pobytová zařízení

Velkokapacitní zařízení s institucionálními prvky nemohou dobře naplňovat potřeby dětí. Je jednoznačně prokázáno, že děti žijící v komunitní pobytové službě profitují – jsou lépe připravené na dospělý život, mají více vztahů, dochází ke zlepšení chování. Je třeba, aby se tato zařízení transformovala do pobytových zařízení komunitního typu, která budou více odpovídat rodinnému prostředí. To se netýká jen dětských domovů, ale i ZDVOP. Doporučujeme transformaci všech dětských domovů zřizovaných krajem. Kraj se již k transformaci dětských domovů přihlásil a tento proces započal.

Používat trauma informovaný přístup ve své práci

Naprostá většina dětí v dětských domovech je traumatizovaná. Je třeba, aby všichni pracovníci měli znalosti a dovednosti, které jim umožní používat trauma respektující přístup k dětem. Tento přístup také *přináší snížení náročného chování.

Podpořit větší participaci dětí v zařízení

Děti a mladí dospělí v zařízeních by se měli více zapojit do běžného chodu dětských domovů a také se podílet na všech rozhodnutích, která se jich týkají. Nejde jen o zřízení např. dětské samosprávy, ale o získávání jejich názorů, pocitů a přání v každodenním životě.

Realizovat programy na podporu osamostatňování

Téma osamostatňování ohrožených dětí je tématem palčivým. Ze zkušeností víme, že některé děti, které odcházejí z pobytových zařízení, nejsou na tuto situaci dostatečně připraveny. Je třeba zavést do praxe, aby každé dítě bylo podpořeno cíleným a efektivním způsobem, tak aby došlo k minimalizaci selhání těchto dětí v dalším životě. Pro děti je třeba, aby na této cestě měly vždy průvodce.

8. ZÁVĚR

Olomoucký kraj patří na první pohled k běžným krajům ČR. Při detailní analýze lze však identifikovat výrazně problematické ORP, kde je vysoká koncentrace sociálně-ekonomického znevýhodnění. Často však jde o problematiku nedostatku bydlení, ať již přelidněné byty, bydlení po ubytovnách a azylových domech. Děti vyrůstající v těchto podmínkách mohou být častěji odebírány z rodin, a to zejména z důvodů zanedbání výchovy dítěte. I přesto, že Olomoucký kraj podniká konkrétní kroky pro zlepšení života ohrožených dětí a jejich rodin, je stále problémem nepružný systém sociálních služeb, který dostatečně nereaguje na sociálně-ekonomické potřeby rodin, a pak následné komplikace, které vedou až k odebrání dítěte z rodiny.

Zpráva představila možnosti směřování, výzvy pro další zkvalitnění a rozvoj péče. Zjištění i doporučení, které tato zpráva obsahuje, byly podkladem pro vytvoření strategie péče o ohrožené děti v Olomouckém kraji.

9. PŘÍLOHY

9.1. Seznam zkratek

AD	azylový dům
ADHD	syndrom poruchy pozornosti s hyperaktivitou
CAN	syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte
CDS	centrum denních služeb
DD	dětský domov
DC/DD3	dětský domov pro děti do tří let věku
DDM	domov dětí a mládeže
DOZP	domov pro osoby se zdravotním postižením
KÚ	krajský úřad
MOP	mimořádná okamžitá pomoc
MPSV	Ministerstvo práce a sociální věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NRP	náhradní rodinná péče
NZDM	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
ORP	obec s rozšířenou působností
OM	spis „o mládeži“, který vede místně příslušný úřad a spis NoM[55]
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PAS	porucha autistického spektra
p. o.	příspěvková organizace
PP	pěstounská péče
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
SASRD	sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi
SPRSS	střednědobý plán rozvoje sociálních služeb
SVP	střediska výchovné péče
TP	trvalý pobyt
ÚP	úřad práce
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
ZP	zdravotní postižení
ZS OK	základní síť Olomouckého kraje

[55] Spis, který vede úřad podílející se na základě dožádání od místně příslušného úřadu na řešení případu.

9.2. Přehled nabízených sociálních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v Olomouckém kraji

Tabulka č. 9: Přehled nabízených sociálních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Olomouc

Druh poskytované služby	Název organizace	Věková struktura cílové skupiny	Max. okamžitá. kapacita služby [1]	Forma: A – ambulantní T – terénní P – pobytová	Poznámka
ORP Olomouc					
SASRD	Charita Olomouc	Dospělý a alespoň jedno dítě	A – okamžitá kapacita – 1 rodina (max. 2 intervence za den); T – okamžitá kapacita – 3 rodiny (max. 8 intervencí denně)	A	Včetně těhotných žen
	Sociálně-aktivizační služba pro rodiny s dětmi			T	
	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace	Bez omezení věku	A–1	A	i ORP Hranice
			Jde o okamžitou kapacitu rodin; T – 1	T	
			Jde o okamžitou kapacitu rodin		
	Maltézská Pomoc, o.p.s., Centrum Olomouc	Rodiny s dítětem/dětmi	A – 6	A	Do cílové skupiny spadají také rodiny s dětmi v přímé péči OSPOD
			Jde o okamžitou kapacitu, denní kapacita je 24 klientů; T – 6	T	
			jde o okamžitou kapacitu, denní kapacita je 24 klientů		Více ORP Přerov, Litovel
	P-centrum, spolek		A - 3	A	
	Rodinné centrum U Mloka	Rodiny s dítětem/dětmi	Jde o okamžitou kapacitu rodin; T – 3	T	Více ORP Přerov
			Jde o okamžitou kapacitu rodin; rodina může využívat službu formou terénní i ambulantní		
	Člověk v tísni, o.p.s.	Rodiny ohrožené nežádoucími jevy	14	A	ORP Prostějov, Přerov, Jeseník, Hranice, Lipník nad Bečvou, Konice
			Počet klientů 14 je maximální okamžitá kapacita	T	
			A – 2	A	

	Poradna pro občanství Občanská a lidská práva, z.s.	Rodiny ohrožené nežádoucími jevy	Maximální kapacita pracovníka na jeden úvazek pro přímou práci je 5 rodin, se kterými se aktivně spolupracuje Kapacita služby se mění v závislosti na počtu pracovníků v jeden okamžik; T – 5 Maximální kapacita pracovníka na jeden úvazek pro přímou péči je 12 rodin, se kterými se aktivně spolupracuje. Kapacita služby se mění v závislosti na počtu pracovníků v jeden okamžik	T	ORP Šumperk, Jeseník, Šternberk, Litovel, Uničov
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (§ 62)	Charita Olomouc Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Etapa	Děti a mládež ve věku od 6 do 21 let	A – 25 Okamžitá kapacita – 25 klientů. Kapacita služby odpovídá 75 klientům = aktivní klienti s uzavřenými smlouvami; T–15	A T	
	Klub Zóna	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let	A–30 Okamžitá skupinová kapacita (kapacita místnosti); T–10 Okamžitá skupinová kapacita	A T	
	Společnost Podané ruce o.p.s. NZDM v Olomouci	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let	?	A T	
	Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava SRNM Olomouc	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let	?	A T	
Krizová pomoc	Charita Olomouc Krizová pomoc i pobytová forma	Osoby v krizi a oběti domácího násilí – děti, ženy, muži, senioři (oběti přímé či nepřímé). Služba je určena osobám v krizové situaci všech věkových kategorií – děti, mládež, mladí dospělí, dospělí, senioři	?	A T	

Odborné sociální poradenství	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	13 Jde o okamžitou kapacitu všech míst poskytování: Olomouc – 4	A	Jeseník – 2 Přerov – 2 Přerov – detašované pracoviště Hranice – 1 Prostějov – 2 Šumperk – 2
Intervenční centra (§ 60a)	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace	Osoby (starší 16 let) ohrožené násilným chováním ze strany blízkých osob žijících s nimi ve společném obydlí	A – 6 Jde o okamžitou kapacitu pro všechna pracoviště: Olomouc – 2; Jeseník – 1; Přerov – 1; Prostějov – 1; Šumperk – 1; T–1 Jde o okamžitou kapacitu (službu zajišťují dva pracovníci z pracoviště Na Vozovce 26, Olomouc)	A T	
ZDVOP	Kanafásek, Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace	Děti do 18 let	4 děti	P	
	Klokánek Olomouc	Děti do 18 let	16 dětí	P	
	Klokánek Dlouhá Loučka	Děti do 18 let	20 dětí	P	
Azylové domy (§ 57)	Statutární město Olomouc Domov pro ženy a matky s dětmi	Matky s dětmi	78 lůžek (z toho pro 26 matek a 52 dětí)	P	
Dům na půl cesty	Diakonie ČCE – středisko v Sobotíně Dům na půl cesty	18–26 let	Celková kapacita služby je 12 lůžek, 2 místa poskytování – v Olomouci je to max. 9 lůžek, v Jeseníku k dispozici asi i více než 3 lůžka (jsou zde 3 byty 2 + 1, někde 1 lůžko, někde 2), takže se to v čase může přelévat, dohromady ale kapacita max. 12	P	Včetně domu v Jeseníku

Tabulka č. 10: Přehled nabízených sociálních služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny – podle ORP v Olomouckém kraji

ORP Prostějov					
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65)	Člověk v tísni, o.p.s.	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	14	T	
	SOS dětské vesničky, z.s.		A – 31	A	

		Rodiny s dítětem/dětmi	Uvedený počet je maximální denní kapacita služby. Kapacita služby je na pobočce SOS Kompas Přerov 8 klientů, Prostějov 12 klientů, Konice 3 klienti, Zábřeh 5 klientů, Hranice 3 klienti; T – 33 Uvedený počet je maximální denní kapacita služby. Kapacita služby je na pobočce SOS Kompas Přerov 10, Prostějov 9, Konice 3 klienti, Zábřeh 8 klientů, Hranice 3 klienti	T	Více ORP Přerov, Šumperk, Hranice, Zábřeh, Mohelnice, Lipník nad Bečvou, Konice
Azylový dům	Azylové centrum Prostějov, o.p.s.	Matky s dítětem/dětmi	18	P	Kapacita je stanovena na 10 matek nebo otců, maximální počet dětí v sociální službě je 30 dětí
ORP Přerov					
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65)	Charita Přerov Romské komunitní centrum Žižalka	0–64 let	A – okamžitá kapacita ambulantní individuální – 1 klient, okamžitá kapacita ambulantní skupinová – 26 klientů; T – okamžitá kapacita terénní individuální – 3 klienti	A T	Kojetín

	Charita Přerov	Rodiny s dítětem/dětmi	A – V prostorách zařízení může být současně max.15 klientů při skupinových aktivitách za přítomnosti dvou pracovníků. Okamžitá kapacita pro individuální práci jsou max. 3 rodiny, v případě nižšího počtu pracovníků se kapacita snižuje; T – Terénní služby RKC Žížalka jsou poskytovány max. 10 rodinám denně. Okamžitá kapacita pro individuální práci jsou max. 3 rodiny, v případě nižšího počtu pracovníků v terénu se kapacita snižuje	A T	Přerov
	Maltézská Pomoc, o.p.s., Centrum Přerov	Rodiny s dítětem/dětmi	6/7	A T	Do cílové skupiny spadají také rodiny s dětmi v přímé péči OSPOD
	Člověk v tísni, o.p.s.	Cílovou skupinou jsou rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	14	T	
NZDM	Armáda spásy v České republice, z.s.	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	A – 20 Okamžitá kapacita skupinová – 20 klientů, okamžitá kapacita individuální – 4 klienti (za předpokladu přítomnosti 4 pracovníků); T – 2 Okamžitá kapacita – 2 klienti za podmínky přítomnosti 2 pracovníků	A T	
	KAPPA-HELP, z.s.		A – 40	A	

		Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	Maximální denní kapacita – 40 uživatelů. Maximální okamžitá kapacita – 20 uživatelů; T – 12 Jde o maximální denní kapacitu služby – okamžitá kapacita při skupinové práci je 6 klientů a 1 klient při individuální práci	T	
Azylový dům	Armáda spásy v České republice, z.s.	Matky s dítětem/dětmi	49/24 pokojů	P	
	Charita Přerov	Matky s dítětem/dětmi	7 7 lůžek pro matky a 10 lůžek pro děti (podle kapacity pokoje)	P	
ORP Šumperk					
SASRD	SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s. KLUB-KO	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	A – 1; T – 2	A T	
NZDM	PONTIS Šumperk o.p.s.	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	30 Max. denní kapacita: 30 klientů. Okamžitá kapacita služby: 20 klientů. Počet kontaktů (10 min. jednání): 15/den. Počet intervencí (30 min. jednání): 10/den	A T	
	Společnost Podané ruce o.p.s.	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	A – 25 Maximální okamžitá kapacita služby; T – 2 Maximální okamžitá kapacita služby	A T	Hanušovice
Terénní programy (§ 69)	Člověk v tísni, o.p.s.	Osoby, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	?	T	

	SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.	Osoby, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy		T	
Kontaktní centra (§ 59)	PONTIS Šumperk o.p.s. Kontaktní a poradenské centrum Krédo	Osoby, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	?	A	
Azylové domy	Armáda spásy v České republice, z.s.	Matky s dítětem/dětmi	?	Pobytové	
	PONTIS Šumperk o.p.s. Dům pro osamělé rodiče s dětmi v tísni	Samoživitelé s dítětem/dětmi	?	14 (max. možný počet dětí je tedy 56)	Smlouvy jsou uzavřeny s dospělým rodičem s maximálním počtem 4 dětí ve vlastní péči, příp. s matkami v posledním trimestru těhotenství
Intervenční centra (§ 60a)	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace Poradna pro rodinu Šumperk	Osoby, které se nacházejí v krizové situaci	?	A	
Krizová pomoc (§ 60)	PONTIS Šumperk o.p.s. Krizový byt	Osoby, které se nacházejí v krizové situaci	?	A	
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (§ 62)	PONTIS Šumperk o.p.s. Nízkoprahový klub pro děti a mládež Rachot	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	?	A	
	Společnost Podané ruce o.p.s.	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	?	A	

Odborné sociální poradenství (§ 37)	DĚTSKÝ KLÍČ Šumperk, o.p.s.	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
	MAS Horní Pomoraví o.p.s. Poradna Hanušovice	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
	PONTIS Šumperk o.p.s. Centrum sociálního poradenství Třemešek	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
	SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
	Společnost Podané ruce o.p.s.	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
	VIDA z.s. VIDA centrum Šumperk	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
ORP Jeseník					
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65)	Člověk v tísni, o.p.s.	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	?	A T	Více ORP
	Darmoděj z.ú.	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	Okamžitá kapacita 7 klientů, denní kapacita 28 klientů	A T	Pouze ORP Jeseník více míst
	ESTER z. s.	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	A – Okamžitá kapacita pro individuální práci – 3 klienti, okamžitá kapacita pro skupinovou práci – 10 klientů v každém místě poskytování, denní kapacita – 6 rodin, max. počet smluv – 25; T – Okamžitá kapacita pro individuální práci – 2 klienti, denní kapacita – 5 rodin, max. počet smluv – 25	A T	Pouze ORP Jeseník, více míst
	Darmoděj z.ú.		51	A	

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež		Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	denní kapacita: 51 klientů, z toho Jeseník – 25 klientů, Mikulovice – 26 klientů; okamžitá kapacita pro individuální práci: Jeseník – 2 klienti, Mikulovice – 2 klienti; kapacita pro skupinové aktivity: Jeseník – 15 klientů/2 pracovníci, Mikulovice – 15 klientů/2 pracovníci		
	Darmoděj z.ú. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	?	T	
	ESTER z. s. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi – Komunitní centrum Uhelná, Komunitní centrum Hawai, Komunitní centrum Bernartice	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	?	T	
Odborné sociální poradenství (§ 37)	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace Poradna pro rodinu Jeseník	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
Terénní programy	Člověk v tísni, o.p.s.	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	T	
	Darmoděj z.ú.	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	T	
	ESTER z. s.	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	T	
Azylové domy	Boétheia – společenství křesťanské pomoci, zapsaný spolek	Rodiny s dětmi	?	P	
	ESTER z. s.	Rodiny s dětmi	33	P	

Dům na půl cesty	Diakonie ČCE – středisko v Sobotíně	Pro osoby do 26 let věku, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	?	P	
Intervenční centra	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace, Poradna pro rodinu Jeseník	Osoby/16 let a více ohrožené akutním násilím	?	A	
ORP Hranice					
SASRD	Charita Valašské Meziříčí	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	10 klientů/daný okamžik	T	
	Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	T – 1 rodina/okamžitá kapacita	T	
NZDM	Charita Hranice	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	40 Okamžitá kapacita v každém středisku (Hranice, Lipník nad Bečvou) je 20 uživatelů. Zařízení fungují souběžně, tedy maximální kapacita je 40 uživatelů v daný okamžik	A	
Azylový dům	ELIM Hranice o.p.s.	Rodiny s dětmi	10 Kapacita: 10 rodin, 10 lůžek pro rodiče, 1 rodič max. se 3 nezletilými dětmi. Zletilí dospělí rodiče či zákonní zástupci s dětmi do 18 let a zletilé těhotné matky	P	

	ELIM Hranice o.p.s.	Rodiny s dětmi	17 (bytových jednotek pro rodiny s dětmi) z toho: 10 obytných jednotek pro rodiny s max. 2 dětmi, 7 obytných jednotek pro rodiny s max. 4 dětmi	P	
ORP Záhřeb					
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65)	SOS dětské vesničky, z.s. SOS Kompas Zábřeh, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	T – 1 rodina/okamžitá kapacita	A T	
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (§ 62)	Společnost Podané ruce o.p.s. NZDM v Mohelnici a Zábřehu	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	T – 1 rodina/okamžitá kapacita	A–25 Jde o maximální okamžitou kapacitu kontaktní místnosti. Počet klientů, kteří využijí službu ročně, je cca 100; T – 1 Maximální okamžitá kapacita	
Azylové domy (§ 57)	Technické služby Zábřeh, příspěvková organizace Domov pro osamělé rodiče s dětmi	Samoživitelé s dětmi	?	11 matek/otců s dětmi, max. 31 lůžek pro děti	
Odborné sociální poradenství (§ 37)	Charita Zábřeh – Občanská poradna	Rodiny žijící v sociálně vyloučených místech (nevyhovující bytové podmínky, nezaměstnanost, odlehlost místa pobytu)	?	A	
	Společnost Podané ruce o.p.s. Centrum komplexní péče v Olomouckém kraji, pobočka Zábřeh	Rodiny žijící v sociálně vyloučených místech (nevyhovující bytové podmínky, nezaměstnanost, odlehlost místa pobytu)	?	A	

ORP Šternberk					
Odborné sociální poradenství (§ 37)	Charita Šternberk Charitní poradna NEDLUŽÍM	Osoby ohrožené nežádoucími jevy	?	A	
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65)	Ecce Homo Šternberk, z.s. CENTRUM PRO RODINU, DĚTI A MLÁDEŽ, pobočka ŠTERNBERK CENTRUM PRO RODINU, DĚTI A MLÁDEŽ	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	A – 2 Okamžitá kapacita – 2 klienti (rodiny) okamžitá kapacita skupinových aktivit – 30 klientů (rodin); T – 5 okamžitá kapacita – 5 klientů (rodin)	A T	Více ORP Litovel, Šumperk
	Help - in, o.p.s.	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy	?	A	

		etnické menšiny osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy			
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65)	Charita Šternberk	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy. Bez omezení věku	1/3	A	Rodič, který usiluje o navrácení dítěte do rodiny; těhotná žena; rodič, který usiluje o kontakt s dítětem; osoba, která má soudně svěřené dítě do své péče i v seniorském věku
	SASRD Pro rodinu			T	
	Maltézská Pomoc, o.p.s., Centrum Olomouc	Rodiny s dítětem/dětmi	A – 6	A	Do cílové skupiny spadají také rodiny s dětmi v přímé péči OSPOD
			Jde o okamžitou kapacitu, denní kapacita je 24 klientů; T – 6	T	
			Jde o okamžitou kapacitu, denní kapacita je 24 klientů		Více ORP Přerov
ORP Uničov					
Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (§ 65) rodiny s dětmi (§ 65)	Charita Šternberk	Rodiny s dětmi, které se nacházejí v situaci sociálního vyloučení nebo jsou jím ohroženy. Bez omezení věku	1/3	A	Rodič, který usiluje o navrácení dítěte do rodiny; těhotná žena; rodič, který usiluje o kontakt s dítětem; osoba, která má soudně svěřené dítě do své péče i v seniorském věku
	SASRD Pro rodinu			T	
Nízkoprahová denní centra (§ 59)	Charita Šternberk	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	?	A	
	Nízkoprahové denní centrum SCHOD				
Odborné sociální poradenství (§ 37)	Charita Šternberk	Rodiny žijící v sociálně vyloučených místech (nevyhovující bytové podmínky,	?	A	

	Charitní poradna NEDLUŽÍM	nezaměstnanost, odlehlost místa pobytu) etnické menšiny osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy			
Azylové domy (§ 57)	Centrum sociálních služeb Uničov, příspěvková organizace Domov pro matky s dětmi v tísni	Matky s dětmi v tísni	2 Služba má k dispozici 2 byty. V jednom bytě je kapacita 1 dospělý + max. 2 děti, ve druhém bytě je kapacita 1 dospělý + max. 3 děti	P	
ORP Mohelnice					
Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (§ 62)	Společnost Podané ruce o.p.s. NZDM v Mohelnici a Mohelnici	Děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ohrožené společensky nežádoucími jevy	?	A	
Odborné sociální poradenství (§ 37)	Charita Zábřeh – Občanská poradna	rodiny žijící v sociálně vyloučených místech (nevyhovující bytové podmínky, nezaměstnanost, odlehlost místa pobytu) etnické menšiny osoby, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy	?	A	
ORP Lipník nad Bečvou					
SASRD	Člověk v tísni, o.p.s.	Rodiny ohrožené nežádoucími jevy	14	A	ORP Prostějov, Přerov, Jeseník, Hranice,

			Počet klientů 14 je maximální okamžitá kapacita	T	Lipník nad Bečvou, Konice
ORP Konice					

Zdroj dat: Rozhovory, informace získané přímo od poskytovatelů sociální služby a z údajů z Olomouckého kraje KISOS a z registru sociálních služeb.

Pozn. zn.? znamená, že data nebyla zjištěna, maximální kapacitu služby neznáme.

9.3. Použité zdroje

Investice do dětí, proč přesunout finanční prostředky vynakládané na ústavní péči do podpory rodin a komunit, Lumos, 2018

ACE study, https://cosiv.cz/cs/2021/10/14/ace-study-jak-negativni-zkusenosti-v-detstvi-ovlivnuji-nas-dalsi-zivot

Podpora ohrožených rodin v České republice, výzkumná zpráva o kapacitách sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi

Relevantní dokumenty Olomouckého kraje

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Olomouckého kraje 2020–2024 https://www.olkraj.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-v-olomouckem-kraji-pro-roky-2024-2026-cl-5858.html

Platformy pro sociální bydlení https://socialnibydleni.org/

Agentury pro sociální začleňování https://www.socialni-zaclenovani.cz/

PAQ research https://www.paqresearch.cz/

Platforma DataPAQ https://www.paqresearch.cz/post/datapaq/

Registr sociálních služeb https://www.mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb

Tvorba analýzy pobytové péče v kontextu potřeb dětí a krajského modelu sítě služeb pro rodiny s dítětem/dětmi umístěnými v ústavní péči a rodiny odebíráním dítěte/dětí ohrožené – dílčí část – Olomoucký kraj, zpracoval SocioFactor, 2022

Výstupy agentury pro sociální začleňování https://www.socialni-zaclenovani.cz/